

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**PRENOS PLAČILNEGA PROMETA IZ AGENCIJE ZA
PLAČILNI PROMET V BANKE**

DARJA AVGUŠTIN

IZJAVA

Študent _____ izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom _____ in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis:

UVOD	1
1. PLAČILNI SISTEM V SLOVENIJI.....	2
<i>1.1. STANJE PRED REFORMO</i>	<i>2</i>
<i>1.2. RAZLOGI ZA REFORMO</i>	<i>3</i>
<i>1.3. CILJI REFORME</i>	<i>5</i>
2. REFORMA PLAČILNEGA SISTEMA.....	6
<i>2.1. PRENOS RAČUNOV V BANKE</i>	<i>7</i>
3. ZAKON O PLAČILNEM PROMETU	10
4. OPRAVLJANJE PLAČILNEGA PROMETA V BANKAH.....	12
<i>4.1. POSTOPEK PRENOSA PLAČILNEGA PROMETA IZ AGENCIJE V BANKO</i>	<i>13</i>
5. POSLEDICE PRENOSA PLAČILNEGA PROMETA V BANKE	15
<i>5.1. PREDSTAVITEV PODJETJA DNŠ - ŠTUDENTSKI SERVIS NOVO MESTO</i>	<i>16</i>
<i>5.2. IZBIRA BANKE</i>	<i>17</i>
<i>5.3. NOVO IMENOVANJE IN STRUKTURA RAČUNA</i>	<i>18</i>
5.3.1. Struktura transakcijskega računa	20
5.3.2. Register transakcijskih računov	21
<i>5.4. PLAČILNI INSTRUMENTI</i>	<i>22</i>
<i>5.5. VEČJI OBSEG ELEKTRONSKEGA POSLOVANJA</i>	<i>25</i>
5.5.1. Varnost elektronskega poslovanja	29
<i>5.6. NAMESTITEV POTREBNE PROGRAMSKE IN STROJNE OPREME</i>	<i>32</i>
<i>5.7. UČENJE ZAPOSLENIH</i>	<i>33</i>
<i>5.8. SPREMENJEN POSTOPEK DELA</i>	<i>33</i>
<i>5.9. STROŠKI PLAČILNEGA PROMETA</i>	<i>34</i>
SKLEP	37
LITERATURA	39
VIRI	40

UVOD

Plačilni sistemi so vitalni del gospodarske in finančne infrastrukture, saj njihovo učinkovito delovanje ključno prispeva k splošni ekonomski uspešnosti s tem, da omogočajo varno in pravočasno poravnavo transakcij (Anko, 2002a, str. 43).

Slovenija je v začetku devetdesetih let doživela vrsto pomembnih sprememb, ki so bile povezane z zamenjavo družbeno-ekonomske ureditve, ki je bila samoupravna, v tržno. Obstoječi plačilni sistem ni ustrezal novim gospodarskim razmeram, saj tržno gospodarstvo temelji na drugačnih predpostavkah kot samoupravno. V procesu prehoda v konkurenčno tržno gospodarstvo se je na področju plačilnega prometa začela odvijati reforma plačilnega prometa, ki je predvidevala vodenje transakcijskih računov podjetij v poslovnih bankah. Podjetjem je omogočila prosto izbiro banke, preko katere želijo opravljati plačilni promet, Banki Slovenije pa večje možnosti za izvajanje nadzora nad plačilnim prometom.

Projekt prenove plačilnega sistema je potekal pod okriljem Banke Slovenije. Glavni cilj tega projekta je bil prenos celotnega plačilnega prometa v bančno okolje. Posebna projektna skupina Banke Slovenije je pripravila strategijo prenove, katere temeljna zahteva je bila, da prenova ne sme ogroziti nemotenega delovanja plačilnega prometa v času prehoda.

Omenjena reforma je slovenski plačilni sistem približala plačilnim sistemom razvitih evropskih držav, kar bo pripomoglo k lažji vključitvi v Evropsko unijo oziroma Evropsko monetarno unijo ter omogočilo lažjo integracijo domačega in mednarodnega plačilnega prometa.

Diplomsko delo sem razdelila na več vsebinskih sklopov. V prvem delu sem na kratko opisala značilnosti plačilnega sistema v okolju Agencije za plačilni promet in razloge, ki so privedli do reforme. Drugi del opisuje posamezne faze reforme plačilnega prometa in nova sistema poravnave plačil (sistem bruto poravnave v realnem času in sistem žiro kliringa). Poseben poudarek sem namenila dejanskemu prenosu računov v poslovne banke.

V tretjem delu sem predstavila zakon o plačilnem prometu, ki ni bil pogoj za začetek prenosa računov pravnih oseb iz Agencije v banke, ampak ga je le pospešil, ter ustanovi, ki sta nasledili Agencijo za plačilni promet.

Četrto poglavje je namenjeno opravljanju plačilnega prometa v bankah. Opisujem potrebno dokumentacijo ter postopke za zapiranje žiro računa pri Agenciji in odpiranje transakcijskega računa v banki.

Peto poglavje je najbolj obsežno, saj v njem analiziram posledice prenosa plačilnega prometa iz Agencije za plačilni promet v SKB banko za konkretno podjetje. Najprej sem na kratko predstavila izbrano podjetje DNŠ - Študentski servis Novo mesto in njegovo

poslovanje. Posledice prenosa plačilnega prometa se kažejo predvsem v novi strukturi in imenu računa, novih plačilnih instrumentih, večjem obsegu elektronskega poslovanja in nižjih stroških plačilnega prometa.

1. PLAČILNI SISTEM V SLOVENIJI

S plačilnim prometom razumemo prenašanje, unovčenje, obračunavanje, vplačevanje in izplačevanje denarnih sredstev med udeleženci plačilnega prometa. Plačila so lahko gotovinska (z denarjem v gotovini) ali brezgotovinska (z inštrumenti plačilnega prometa). Za brezgotovinska plačila potrebuje udeleženec račun, prek katerega opravlja plačilni promet, in seveda na njem kritje - denarna sredstva (Zalokar, 2000, str. 9).

1.1. STANJE PRED REFORMO

Pred reformo in do njenega zaključka (30. junija 2002) je plačilni promet v državi za pravne osebe opravljal Agencija za plačilni promet (v nadaljevanju Agencija), ki je poleg tega opravljal še naloge statistike in informiranja.

Agencija je bila ustanovljena kot pravna naslednica Službe družbenega knjigovodstva. Pri svojem delovanju je bila neodvisna in odgovorna le Državnemu zboru. Tudi po finančni plati je bila samostojna, saj je oblikovala svoj prihodek s tarifo na podlagi opravljenih storitev. Od 1. januarja 1995 je bila za opravljanje svojih nalog odgovorna Vladi Republike Slovenije, izvedbo revizijskih postopkov lastninskega preoblikovanja pravnih oseb pa je dodatno nadziral tudi državni zbor.

Plačilni promet je v sistemu Agencije potekal prek žiro računov in tudi prek posebnih računov delov pravnih oseb (podružnice, poslovne enote), ki so jih imele odprte pravne osebe. Pravne osebe so morale podpisati pogodbo o deponiranju sredstev pri banki, banka pa jim ni smela odpreti tekočega računa, ampak jim je Agencija odprla žiro račun. Zaradi tega je plačilni promet čez dan potekal prek Agencije, zvečer pa so se sredstva z žiro računov vključevala v sredstva bank. Banka čez dan ni imela pregleda nad temi sredstvi, zato je obstajalo tveganje, da bi zvečer bančni račun izkazoval negativno stanje, če bi deponenti banke ta dan več plačali kot dobili. Če je bilo stanje negativno, so banke iskale sredstva za pokritje na medbančnem trgu. V bančnem okolju banke že med dnevom uravnavajo svojo likvidnost. Za sredstva na računih Agencija pravnim osebam ni plačevala obresti, vsa sredstva so obrestovale tiste banke, ki so jih vodile kot svoje depozite.

Agencija je tudi zbirala in obdelovala statistične podatke iz bilanc stanja in bilanc uspeha gospodarskih družb za namene državne statistike v skladu z Zakonom o državni statistiki. Pripravljala je tudi razna druga mesečna poročila (o blokiranih računih, o neporavnanih davkih in prispevkih itd.) in zagotavljala informacije o boniteti poslovanja pravnih oseb. Njeno poslovanje se je končalo konec leta 2002, saj je bila zadolžena za vzpostavitev poslovanja obeh naslednic, Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES) in Uprave Republike Slovenije za javna plačila (UJP).

Sistem Agencije je bil tehnično visoko učinkovit, vendar je v razmerah nove družbeno-ekonomske ureditve postal problematičen za:

1. Banko Slovenije, ki zaradi neustreznega plačilnega sistema ni mogla izvajati vseh zakonskih obveznosti, zato je leta 1992 začela pripravljati nov sistem.
2. Uporabnike, ki so lahko opravljali plačilni promet le prek enega finančnega posrednika in zato plačevali visoko provizijo.
3. Poslovne banke, ki so bile omejene pri uravnavanju svoje likvidnosti, saj so niso imele nadzora nad sredstvi svojih komitentov.

Leta 1996 je vlada podprla projekt prenove plačilnega prometa v državi, leto pozneje pa je pri njegovi izvedbi začela sodelovati tudi Agencija.

Načrtovanje in izvajanje reforme je temeljilo na štirih predpostavkah (Čadonič, 2000, str. 39):

- plačilni promet je gospodarska dejavnost in je kot taka predmet konkurence;
- strogo je potrebno ločevati med zakonitim plačilnim sredstvom, ki je samo denar centralne banke, in opcijskim plačilnim sredstvom, ki je žiralni denar poslovnih bank;
- način plačevanja je posledica dogovorjenih civilno-pravnih odnosov, država pa naj pri tem zagotavlja le najbolj nujne pravne okvire;
- centralna banka mora biti pri izvajanju denarne politike samostojna ter imeti stalen in celovit nadzor nad likvidnostjo bank.

1.2. RAZLOGI ZA REFORMO

Odprava monopola Agencije na področju opravljanja plačilnega prometa je bila nujna zaradi več razlogov.

V začetku devetdesetih se je v Sloveniji spremenil družbeno-ekonomski sistem. Iz samoupravne ekonomske ureditve smo prešli na tržno gospodarstvo, ki temelji na konkurenci in učinkovitosti. Uveljavljen plačilni sistem ni bil primeren za tržno ekonomsko

ureditev, saj ni bilo nobene konkurence, ker je ves plačilni promet opravljala Agencija. Monopol pri opravljanju plačilnega prometa je Agenciji omogočil, da je za svoje storitve zaračunavala sorazmerno visoko provizijo. S prenosom plačilnega prometa na banke je na tem področju nastala konkurenca, s tem pa se je znižala tudi visoka provizija.

Poseben razlog za prenovo je predstavljalo tudi dejstvo, da smo imeli dejansko več plačilnih prometov, ki med seboj niso bili povezani. Poleg tolarskega plačilnega prometa med pravnimi osebami, ki ga je opravljala Agencija, smo imeli še tolarski plačilni promet med fizičnimi osebami in devizni plačilni promet s tujino, ki so ga opravljale banke. Taka razdelitev je imela pomanjkljivosti. Podjetja, ki so imela blokiran račun pri Agenciji, so lahko uporabljala sredstva s svojih deviznih računov.

Predpostavka v tržni ekonomiji je svoboda pri odločanju, zato gospodarskim subjektom ne moremo določiti, na kakšen način naj opravljajo svoj plačilni promet in elektronsko poslovanje, kot je bilo to določeno v sistemu Agencije. Pri teh odločitvah morajo biti samostojni, ker nase prevzamejo tudi odgovornost za svoje odločitve.

Agencija je poleg plačilnega prometa izvajala tudi naloge kontrole, ki jih v tržnem gospodarstvu s privatno lastnino izvajajo lastniki prek nadzornih organov v podjetjih. Banke niso obremenjene za nalogami kontrole in zbiranja podatkov. V ta namen sta nastali dve novi ustanovi Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES) ter Uprava Republike Slovenije za javna plačila (UJP). Ti dve ustanovi opravljata nekatere prejšnje naloge Agencije in nove, državi potrebne storitve. Za izvajanje nalog skrbijo delavci Agencije, pri čemer uporabljajo tudi njene poslovne prostore in opremo.

Plačilni promet je potekal zunaj bančnega okolja, kar je pomenilo, da je bila Banka Slovenije omejena glede uravnavanja količine denarja v obtoku. Z reformo je centralna banka pridobila boljši nadzor in možnost hitrega ukrepanja, saj je vodenje transakcijskih računov poravnalnih bank postala njena naloga.

Obstoječi sistem tudi ni ustrezal varnostnim zahtevam elektronskega poslovanja, ker je predvideval shranjevanje digitalnih certifikatov za overjanje dokumentov na trdem disku računalnika. To pa je predstavljalo potencialno nevarnost za zlorabo.

Reforma je bila potrebna zaradi želje po vstopu v Evropsko unijo. Uveljavljen plačilni sistem namreč ni bil združljiv s standardi in direktivami EU. Plačilni promet je v državah EU rezultat dolgotrajnega razvoja bančnega sistema, ki je z internimi predpisi samostojno, neodvisno od državne regulative in v razmerah konkurence zagotovil učinkovit sistem (Čadonič, 2000, str. 40).

Reforma plačilnih sistemov je bila nujna za nadaljnji razvoj tržnega gospodarstva, finančnih trgov ter za vključevanje Slovenije v Evropsko unijo in je pomenila vzpostavitev pogojev za

prenos funkcij plačilnega prometa kot javnopravne storitve v konkurenčno bančno okolje. Torej je bil osrednji namen projekta vzpostaviti ustrezne tržne mehanizme v bančnem okolju in za komitente zagotoviti racionalno ter poceni finančno poslovanje (Čadonič, 2000, str. 39).

1.3. CILJI REFORME

Ob upoštevanju zgoraj navedenih razlogov, lahko izpostavimo naslednje temeljne cilje reforme plačilnega sistema (Potočnik, 2000, str. 33):

- Opravljanje plačilnega prometa se v celoti prenese v banke.
Reforma naj bi odpravila monopol Agencije pri opravljanju plačilnega prometa in uveljavila nov plačilni sistem v bančnem okolju. Banka in pravna oseba se s pogodbo dogovorita o pogojih poslovanja, ki so različni glede na potrebe, zahteve in želje posameznih komitentov.
- Izbira ene ali več bank, ki bodo opravljale plačilni promet, je stvar svobodne izbire uporabnika sistema.
Na področju plačilnega prometa bo nastala konkurenca med bankami, ki bodo zagotavljale boljše storitve. Pravna oseba bo imela možnost izbrati banko glede na kakovost, hitrost in ceno storitve.
- Plačevanje med poslovnimi bankami se opravlja prek centralne banke, ki za plačila opravi dokončno poravnavo.
- Ločevanje transakcij na transakcije velikih in majhnih vrednosti.
Zaradi zmanjšanja sistemskega tveganja je potrebno ločiti transakcije velikih vrednosti, ki se poravnajo preko sistema bruto poravnave v realnem času, od transakcij malih vrednosti, ki se opravijo v žiro kliringu.
- Tarifa za opravljanje transakcije mora biti konkurenčna.
Način izračunavanja cene transakcij v novem sistemu bo drugačen kot v sistemu Agencije. Cena za opravljeno transakcijo bo nižja in odvisna od stroškov, ki jih bo imela banka z izvršitvijo plačilnega naloga. Pomembno je, da cene ne sme določiti Banka Slovenije, niti se o njej ne smejo dogovoriti banke med seboj.
- Nadzor nad plačilnim prometom izvaja centralna banka.
Poslovno okolje mora Banka Slovenije zagotoviti nadzor nad denarno politiko in tveganjem v plačilnem prometu.

- Z reformo plačilnega sistema se bo Slovenija lažje vključila v plačilni sistem Evropske unije, saj oba temeljita na enakih izhodiščih.

2. REFORMA PLAČILNEGA SISTEMA

Prehod iz obstoječega v novi plačilni sistem se je odvijal v šestih fazah, ki so zapisane v Strategiji migracije plačilnega prometa (Čadonič, 2000, str. 39):

1. faza: Prenos računov obvezne rezerve bank v Banko Slovenije (marec 1997). Banka Slovenije je v prvi fazi prevzela vodenje računov obvezne rezerve bank, medtem ko so žiro računi bank še naprej ostali v Agenciji.
2. faza: Prenos računov poslovnih bank v Banko Slovenije in vzpostavitev sistemov bruto poravnave v realnem času (april 1998) in žiro kliringa za medbančna plačila (oktober 1998).

Reforma je prinesla dva nova osnovna sistema medbančne poravnave plačil – sistem žiro kliringa in sistem bruto poravnave v realnem času.

Poravnava je tisto dejanje, ki pomeni izpolnitev obveznosti med dvema ali več izvajalci plačilnega prometa v imenu in za račun udeležencev plačilnega prometa. Izvaja se s prenosom denarnega dobroimetja med izvajalci plačilnega prometa oziroma med izvajalci plačilnega prometa in Banko Slovenije (Zakon o plačilnem prometu, 2002).

Sistem bruto poravnave v realnem času (BPRČ) je bil uveden 6. aprila 1998 in omogoča individualno ter takojšnjo poravnavo v dobro in v breme poravnalnih računov pri Banki Slovenije. V tem sistemu se poravnajo vsa plačila velikih vrednosti ter vsa nujna plačila (UL RS, št. 25/98 in 79/00). Poravnava v realnem času pomeni do pol ure od nakazila. Znesek, ki velja za plačilo velike vrednosti, določi guverner Banke Slovenije s sklepom v Uradnem listu. Za tako plačilo se šteje vsako plačilo, ki znaša najmanj 2 milijona tolarjev (UL RS, št. 88/00).

Sistem žiro kliringa je bil uveden 22. oktobra 1998 in je namenjen za izvrševanje kreditnih plačilnih nalogov malih vrednosti med udeleženkami samimi in za izvrševanje plačilnih nalogov iz naslova plačilnih storitev, ki jih udeleženke opravljajo za komitente. Udeleženke žiro kliringa so lahko banke in hranilnice, ki imajo dovoljenje Banke Slovenije za opravljanje poslovanja in imajo pri njej odprt poravnalni račun (UL RS, št. 65/98). Ta sistem deluje po principu multilateralnega kliringa in je namenjen poravnavi tistih plačil majhnih vrednosti, pri katerih upnik in dolжник nista komitenta iste banke. Plačilo majhne vrednosti je

manjše od plačila velike vrednosti, torej manj kot 2 milijona tolarjev. Poravnava preko omenjenega sistema se izvede nekajkrat na dan v točno določenih terminih.

Razdelitev izhaja iz dejstva, da plačila velikih vrednosti predstavljajo večje tveganje za finančne tokove v državi, zato se morajo opravljati pod nadzorom centralne banke v okviru sistema BPRČ, v katerem je plačilo nepreklicno poravnano na računu banke pri centralni banki.

Po nekaterih ocenah predstavljajo transakcije majhnih vrednosti okoli 90 odstotkov vseh plačil po številu nalogov. Transakcije velikih vrednosti predstavljajo v fizičnem obsegu majhen delež, vendar vrednostno pomenijo do 80 odstotkov vseh plačil.

3. faza: poslovne banke postopoma prevzemajo plačilni promet lastnih komitentov (od 11. septembra 2000 do 30. junija 2002).

Tretja faza je bila po obsegu najdaljša in za pravne osebe in banke najbolj pomembna. Banka Slovenije je morala zagotoviti ustrezno pripravljenost poslovnih bank za vodenje računov pravnih oseb in za opravljanje plačilnega prometa zanje. Zato se je tretja faza začela s t. i. pilotskim usposabljanjem bank, s katerim so velika in srednja podjetja postopno prenesla svoj plačilni promet v banke. Od zaključka te faze vse pravne osebe poslujejo prek transakcijskih računov.

4. faza: posamezne banke ukinejo račun pri Agenciji.

Banka je lahko zaprla račun pri Agenciji potem, ko je prevzela izvajanje plačilnega prometa za vse svoje komitente. Po ukinitvi računa je poslovala le s transakcijskim računom pri Banki Slovenije. Tako je dosegla popoln nadzor nad sredstvi, s katerimi upravlja, in združitev vseh vrst plačilnega prometa (za pravne in fizične osebe ter plačilni promet s tujino in v državi).

5. faza: podružnica Agencije brez komitentov ugasne.

Tisto podružnico, ki ne vodi več nobenega računa pravne osebe, Agencija ukine.

6. faza: plačilni promet se opravlja le prek bank.

Banke imajo svoj plačilni promet, zato lahko Agencija preneha poslovati.

2.1. PRENOS RAČUNOV V BANKE

Prenos žiro računov pravnih oseb iz Agencije na banke (od tretje do šeste faze) je bil najbolj obsežen del reforme. Datum začetka prenosa je bil večkrat prestavljen, saj niso bili določeni Kriteriji za vodenje računov pravnih oseb v bankah in opravljanje plačilnega prometa zanje

(v nadaljevanju Kriteriji), kar je bil pogoj za začetek. Banka Slovenije in ministrstvo za finance sta julija 2000 potrdila operativna navodila za izvajanje nalog, določenih v Kriterijih, in izdala sklep o izdaji dovoljenja za opravljanje plačilnega prometa za pravne osebe v državi za vsako banko in hranilnico (v nadaljevanju banke) posebej. Za pridobitev dovoljenja za opravljanje storitev plačilnega prometa morajo banke izpolnjevati pogoje in kriterije, ki jih predpiše Banka Slovenije. Banka torej sme opravljati storitve plačilnega prometa za pravne osebe v skladu s Kriteriji in z dovoljenjem Banke Slovenije. Dejansko se je prenos začel 11. septembra leta 2000, končal pa 30. junija 2002. S tem so slovenske banke ponovno začele opravljati temeljno bančno storitev za podjetja – plačilni promet za pravne osebe.

Banke morajo pri opravljanju plačilnega prometa izpolnjevati formalne in poslovno-tehnične kriterije. Formalni kriteriji so: veljavno dovoljenje Banke Slovenije, poravnalni ali transakcijski račun pri Banki Slovenije ali drugi banki, neposredna ali posredna udeleženka sistema bruto poravnave v realnem času in neto sistema plačil majhnih vrednosti. V kriterijih so določili tudi naslednja poslovno-tehnična navodila, pomembna pri opravljanju plačilnega prometa v bankah (Slana, 2000, str. 63):

- poročanje o prejemkih in izdatkih na računih (podatki za statistiko in dvajsetdnevno poročanje);
- poročanje za Davčno upravo Republike Slovenije (v nadaljevanju DURS) o izplačilu plač in o bruto plačah;
- poročanje za DURS o neporavnanih obveznostih;
- prisilna izterjava davčnih in drugih obveznosti;
- izvrševanje sodnih sklepov;
- zapiranje računov;
- unovčevanje akceptnih nalogov v prehodnem obdobju.

Ocena števila vseh pravnih oseb, ki so bile predmet migracije, je bila precej negotova, saj se je gibal med 42.000 in 50.000. Spodnja meja je ocena Banke Slovenije (na podlagi števila zaključnih računov), saj so od zgornje meje (Agencije) odštete osebe javnega prava, ki računov niso prenesle v bančno okolje, pa t. i. mrtve pravne osebe, ki niso poslovale in tudi ni bilo pričakovati, da bi račun prenesle (Anko, 2002, str. 52). Dejansko je do konca prehodnega obdobja v banke preneslo račune 42.464 pravnih oseb, 7.884 pravnim osebam pa je Agencija na podlagi Zakona o plačilnem prometu zaprla račune po uradni dolžnosti.

Prenos je potekal v sedmih enakih obdobjih – četrletjih oz. sedminah. Vsako obdobje naj bi trajalo tri mesece. Banke so v dogovoru s pravnimi osebami naredile t. i. operativne načrte, sezname pravnih oseb, po katerih so prevzemale opravljanje plačilnega prometa. Te načrte je bilo potrebno uskladiti med Banko Slovenije, Agencijo, ministrstvom za finance in Statističnim uradom Republike Slovenije. Pri razdelitvi pravnih oseb v skupine so

upoštevali, da se Agenciji prihodki iz opravljanja plačilnega prometa ne bi nepredvideno zmanjšali ter razporeditev presežnih delavcev.

Prenos plačilnega prometa iz Agencije v banke je temeljil na naslednjih pomembnejših predpisih:

- zakon o Agenciji je bil pravna podlaga za aktivnosti Banke Slovenije v sodelovanju z ministrstvom za finance pri reformi;
- zakon o Banki Slovenije, ki jo definira kot centralno banko, ki skrbi za stabilnost valute in splošno likvidnost plačevanja v državi in do tujine ter ji daje pristojnosti, da sprejme ustrezne ukrepe za njeno poslovanje in poslovanje bank in hranilnic;
- zakon o bančništvu opredeljuje, da banke opravljajo plačilni promet.

V tej fazi se je začelo t. i. pilotsko usposabljanje bank, s katerim so se pravne osebe postopno vključevale v prenovljeni plačilni promet. Pogoji za začetek tega usposabljanja je bila postavitve sistema bruto poravnave v realnem času in sistema žiro kliringa. Podjetja, vključena v pilotsko usposabljanje, so pošiljala plačilne naloge hkrati v Agencijo in v poslovno banko. Banka je te naloge obdelala v testnem okolju, dejanska plačila pa je izvedla Agencija. Rezultate obdelave na Agenciji je banka primerjala s svojimi in tako ocenila pravilnost oziroma ustreznost svojih postopkov. Načrt je predvideval, da so v pilotskem usposabljanju sodelovala le velika in srednje velika podjetja. Majhne pravne osebe so lahko takoj oziroma skladno z operativnimi načrti odprle transakcijske račune pri bankah.

V času pilotskega usposabljanja so banke prilagajale in spreminjale organizacijske postopke ter pripravljale informacijsko in tehnično podporo za vodenje transakcijskega računa, s čimer so združile vse storitve za komitenta, to je depozitno in kreditno poslovanje ter plačilne storitve (Slana, 2000, str. 63).

Prenos je potekal v nasprotju s pričakovanji Agencije. Veliko pravnih oseb, ki so bile v skladu z izdelanim in potrjenim seznamom predvidene za prenos računa, se ni odločilo za to dejanje. Glavni razlog za tako obnašanje je bilo nesprejetje Zakona o plačilnem prometu, kjer bi bilo jasno določeno, kdaj bo Agencija prenehala opravljati storitve plačilnega prometa. Ta zakon je začel veljati šele 20. aprila leta 2002. V njem je predpisano, da morajo pravne osebe zapustiti Agencijo do 30. junija 2002. Za zamudo pri prenosu je kriva tudi nepripravljenost na spremembe in pregovorna slovenska previdnost ter čakanje, da bodo drugi storili prvi korak (Anko, 2002, str. 51).

Nekatere pravne osebe pa so vendarle spoznale prednosti medbančnega plačilnega prometa in so s prenosom pohitele. Prednosti se kažejo predvsem v cenovno ugodnem internem plačilnem prometu, saj vse poteka na računih pri isti banki. Prenos je bil hitrejši tudi zaradi dejstva, da so nekatere enote Agencije kmalu po začetku migracije računov prenehale poslovati.

Slaba realizacija prenosa je deloma posledica zelo dolgega časa od priprave prvih operativnih načrtov do začetka dejanskega prenosa računov v banke (Anko, 2002, str. 52).

3. ZAKON O PLAČILNEM PROMETU

Plačilni promet, ki ga je izvajala Agencija, je bil urejen z zakonom o Agenciji Republike Slovenije za plačilni promet. V bančnem okolju so do sprejetja zakona o plačilnem prometu veljali Kriteriji za opravljanje plačilnega prometa za pravne osebe v državi in navodila Banke Slovenije. Ker potreben zakon dolgo ni bil sprejet, so se v praksi pojavile nekatere rešitve iz uveljavljenega sistema Agencije (obrazci plačilnega prometa), ki so bile pozneje nadomeščene z novimi.

Zakon o plačilnem prometu je bil objavljen v 30. številki Uradnega lista 2002, veljati je začel petnajsti dan po objavi (20. aprila 2002). Ta zakon ureja plačilni promet, ki je opredeljen kot proces prenosa denarnih sredstev, izvajanje vplačil in izplačil ter izvajanje obračunov oziroma drugih poravnav v plačilnih sistemih (Ilovar, 2002, str. 38). Področja, ki jih zakon obravnava, so (Zakon o plačilnem prometu, 2002):

- opravljanje plačilnega prometa,
- razmerja med izvajalcem plačilnega prometa in imetnikom transakcijskega računa,
- razmerja med izvajalci plačilnega prometa in Banko Slovenije v plačilnem prometu,
- opravljanje poravnav v medbančnem plačilnem prometu,
- izdajanje elektronskega denarja,
- nadzor nad opravljanjem plačilnega prometa,
- statistiko in informiranje v zvezi s plačilnim prometom,
- preoblikovanje Agencije v novi instituciji (Agencijo Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve - AJPES in Upravo Republike Slovenije za javna plačila - UJP).

Za izvajanje plačilnega prometa zakon predpisuje načela, ki jih je potrebno spoštovati. Med pomembnejšimi so zagotavljanje zakonitosti, varstvo interesov lastnikov denarja ter prosta izbira izvajalca plačilne storitve. Zagotovljena je tudi enakopravnost udeležencev, učinkovitost, hitrost ter varnost plačil, obveščanje, racionalna tehnologija in uporaba baze podatkov o posameznih transakcijah za statistične in analitične namene.

Zakon je bil zelo pomemben tako za podjetja kot za banke. Za podjetja je določal, da bodo po 30. juniju 2002 storitve plačilnega prometa zanje opravljale le še banke. Zato so morale podjetja, ki so želela tudi na z zakonom določeni prelomnici gospodariti s svojim denarjem, zapreti račun v Agenciji in poskrbeti za transakcijski račun v banki. Zakon podjetjem kot

uporabnikom storitev plačilnega prometa zagotavlja pravno varnost, saj natančno opredeljuje pravna razmerja in medsebojne obveznosti in pravice. Za banke pa zakon natančno določa, kaj vse morajo vsebovati splošni pogoji vodenja transakcijskih računov: roke za izvršitev nalogov in za razpolaganje s prejetimi plačili, provizije in stroške, obrestovanje najmanj v višini obresti za depozite na vpogled itd. S sprejetjem zakona se je tudi pospešil prenos računov v bančno okolje.

Nadzor nad opravljanjem plačilnega prometa izvaja Banka Slovenije v skladu z določbami Zakona o Banki Slovenije in Zakona o plačilnem prometu. Banka Slovenije ima pri opravljanju pregleda nad delovanjem plačilnih sistemov trojen cilj (Anko, 2002a, str. 45):

- skuša doseči, da organizacija in operativna pravila plačilnih sistemov ne povzročajo ali omogočajo širitve systemskega tveganja (omejitev posledic tehničnih okvar, preprečitev širitve težav posameznega udeleženca na preostale);
- zagotavljanje učinkovitosti v plačilnih sistemih (čim nižji operativni stroški ob visoki kakovosti storitev);
- zagotavljanje varnosti plačilnih instrumentov (kartičnih plačil, kreditnih prenosov, direktnih bremenitev...).

Vse tri cilje lahko združimo v enega pglavitnega: obvladovanje in zmanjševanje tveganj pri delovanju plačilnih sistemov.

Zakon tudi določa ustanovitev dveh novih agencij, ki sta nastali iz Agencije in ki sta prevzeli del njenih dosedanjih nalog. To sta Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve ter Uprava Republike Slovenije za javna plačila.

Uprava Republike Slovenije za javna plačila (UJP) vodi register in račune proračunskih uporabnikov, opravlja naloge v zvezi z izvajanjem njihovih plačil, zagotavlja podatke o javnofinančnih prihodkih in o poravnavanju obveznosti proračunskih uporabnikov ter informacije za gospodarno upravljanje likvidnosti javnega sektorja ter zagotavlja tehnološko podporo zakladniškemu poslovanju na ravni države in občin.

Naloge Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJ PES) lahko strnemo na tri področja (Valher, 2002a, str. 27):

- naloge, povezane z zbiranjem, obdelovanjem in posredovanjem podatkov iz letnih poročil vseh poslovnih subjektov z namenom zagotavljanja javnosti podatkov in za statistične namene;
- naloge vodenja različnih registrov in evidenc, povezovanje med njimi in zagotavljanje objave teh podatkov javnosti;
- izdelava informacij o boniteti poslovanja posameznih poslovnih subjektov.

Ta zakon je začel veljati na osnovi enega izmed temeljnih izhodišč, da je plačilni promet gospodarska dejavnost, ki mora biti podvržena konkurenci. Z njim se je omogočila tudi dokončna prilagoditev sistema plačilnega prometa tovrstnim sistemom v drugih evropskih državah.

4. OPRAVLJANJE PLAČILNEGA PROMETA V BANKAH

Plačilne storitve, ki jih ponujajo posamezne banke, se sicer tržijo pod blagovno znamko posamezne banke, vendar morajo temeljiti na poenotenih rešitvah iz dveh razlogov (Bohnec, 2000, str. 1):

- zaradi uporabe skupne infrastrukture (za podobno storitev ni smotrno postaviti več različnih sistemov),
- zaradi prijaznosti do uporabnikov (uporabnika ni primerno obremenjevati, da se mora za podobno storitev pri drugi banki na novo učiti).

Zato je za plačilne storitve značilno, da pomemben del ponujene storitve temelji na sodelovanju bank. Skupaj postavijo infrastrukturo, poenotijo standarde komunikacije, se dogovorijo o enotnih postopkih ipd. Dejavnosti bank na področju opravljanja plačilnih storitev za pravne osebe opredeljujejo splošni pogoji vodenja transakcijskih računov, ki so jih sprejele banke, povezane v Združenje bank Slovenije, in jih je potrdila Banka Slovenije. S temi splošnimi pogoji banke določajo pogoje odpiranja, vodenja in zapiranja transakcijskih računov, osnove obrestovanja sredstev na računih, osnove cen storitev, obveščanje imetnikov računov, reklamacije in veljavnost splošnih pogojev. Splošni pogoji predstavljajo minimalni nivo poslovanja, ki ga morajo banke doseči, in zajemajo naslednje elemente:

- podatki, ki se nanašajo na vodenje računa, so poslovna skrivnost,
- sredstva na transakcijskem računu so depozitna sredstva na vpogled in z njimi pravna oseba prosto razpolaga,
- sredstva na računu se obrestujejo v skladu s poslovno politiko banke,
- obresti se mesečno pripisujejo na transakcijski račun,
- banka za izvajanje storitev zaračunava provizijo in dejanske stroške v skladu z veljavnim cenikom in zanje bremeni transakcijski račun pravne osebe,
- o stanju sredstev in prometu prek transakcijskega računa banka pravno osebo obvešča z izpiskom, ki ga posreduje na dogovorjeni način.

Pravna oseba v okviru storitev vodenja transakcijskega računa ter obdelave in posredovanja plačilnih nalogov od banke pričakuje naslednje storitve:

- sprejemanje vplačil in opravljanje izplačil gotovine v mejah kritja na računu,
- opravljanje negotovinskih plačil v internem in medbančnem plačilnem prometu,
- vodenje evidence in obveščanje o stanju na računu,
- opravljanje drugih storitev, povezanih z vodenjem računa.

4.1. POSTOPEK PRENOSA PLAČILNEGA PROMETA IZ AGENCIJE V BANKO

Plačilni sistem in izvajanje drugih nalog, ki jih je opravljal Agencija, sta bila s tehničnega stališča organizirana visoko kakovostno, vendar pa nista ustrezala sodobnim zahtevam in potrebam naše države. Tak sistem je slabil sposobnost bank za likvidnostno upravljanje njihovih sredstev in povečeval sistemsko tveganje Banke Slovenije pri uravnavanju likvidnosti posameznih bank. Sistem plačil je bil problematičen z vidika proste izbire, varnosti in cenenosti, zaradi česar ga zgolj tehnična učinkovitost ni opravičevala. Plačilni promet namreč ni namenjen samemu sebi, temveč je storitev, namenjena poravnanju obveznosti (Čadonič, 2000, str. 39).

Izvajalci plačilnega prometa v konkurenčnem bančnem okolju so banke, ki so dovoljenje za opravljanje plačilnega prometa za pravne osebe dobile avgusta 2000, 11. septembra istega leta pa so začele postopoma prevzemati opravljanje plačilnega prometa in vodenje računov za svoje komitente. V smislu zakona o bančništvu je opravljanje storitev plačilnega prometa ena izmed t. i. drugih finančnih storitev, ki jih banke lahko opravljajo, če za opravljanje teh storitev dobijo dovoljenje Banke Slovenije in če izpolnjujejo pogoje, kot jih določa zakon, ki ureja posamezne od drugih finančnih storitev (Ilovar, 2002, str. 38).

Podjetje je pred prenosom sredstev v banko moralo vložiti zahtevek za zaprtje računa pri Agenciji in nato še vlogo za odprtje transakcijskega računa pri izbrani banki. Račun v banki pa se je odprl šele po zaprtju računa pri Agenciji. Celoten postopek odpiranja transakcijskega računa je trajal približno en teden.

Banka Slovenije je na podlagi Kriterijev za opravljanje plačilnega prometa za pravne osebe v državi izdala Navodila o zapiranju računov pravnih oseb pri Agenciji (Uradni list RS, št. 65/00 in 17/01). To navodilo je predpisovalo vse postopke, ki so bili potrebni, da je lahko Agencija račune zaprla in prenesla vsa sredstva na banko, kjer je pravna oseba odprla račun. V času izvajanja prenosa računov (do 30. junija 2002) pravne osebe niso mogle prosto izbirati banke, ampak so morale odpreti transakcijske račune pri tisti banki, s katero so imele sklenjeno pogodbo o deponiranju sredstev. Če so imele pravne osebe pogodbe z več bankami, so se sredstva prenesla na eno izbrano banko ali na vse banke, in sicer v razmerju, ki je določeno v pogodbah. V primeru, da je želela pravna oseba odpreti račun pri banki, s katero ni imela pogodbe o deponiranju sredstev, je morala to storiti vsaj teden dni prej ali pa potem, ko je že imela odprte račune pri kateri koli drugi banki.

Po navodilu je pravna oseba zaprla račun v skladu z operativnim načrtom. Če je prišlo v dogovoru med banko in pravno osebo do upravičene in potrjene spremembe trimesečja prevzema, so morali biti o tem pravočasno obveščeni vsi udeleženci. Računa tudi niso mogle zapreti pravne osebe, ki so imele neporavnane obveznosti in sredstva izločena na posebnem računu, neposredne in posredne uporabnice državnega ali občinskega proračuna ter borzno-posredniške hiše. Pravne osebe javnega sektorja (država, občina, državne in občinske agencije, zavod za zdravstveno in zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje itd.) so namreč s 1. julijem odprli t. i. enotne zakladniške račune pri Upravi za javna plačila.

Pravna oseba, ki je imela pri Agenciji odprt samo osnovni račun, je predložila zahtevek dan pred zaprtjem. Če je imela poleg osnovnega še posebne račune in račune izločenih sredstev, je predložila dokumentacijo dva dni pred zaprtjem. Dan ali dva pred prenosom sredstev je bilo potrebno Agenciji posredovati:

- pisno vlogo za ukinitve žiro računa;
- seznam posebnih in izločenih računov, ki jih ima pravna oseba odprte pri Agenciji in so vezani na žiro račun;
- izjavo bank, da so pravni osebi odprle transakcijske račune v skladu z veljavnimi pogodbami o deponiranju denarnih sredstev;
- seznam vseh transakcijskih računov, odprtih pri bankah;
- izjavo o transakcijskem računu naslednika, kamor bo Agencija po zaprtju računov usmerjala plačila tretjih oseb;
- izjavo o vključenosti v operativni načrt trimesečja;
- aneks k pogodbi o okvirnem kreditu, če ima pravna oseba z Agencijo sklenjeno pogodbo o okvirnem kreditu in želi, da se ne prekine.

Okvirni kredit pomeni, da je imela pravna oseba lahko na računu pri Agenciji dovoljeno negativno stanje. Agencija računov z negativnim stanjem ni zapirala, banka ji je morala najprej nakazati znesek pokritja.

Navedeno dokumentacijo je bilo potrebno predložiti v oddelek registra imetnikov računov podružnici Agencije, kjer je bil odprt žiro račun, do 10. ure. Če je bila dokumentacija sprejeta po deseti uri, se je štelo, kot da je bila sprejeta naslednji dan.

Banki, pri kateri je podjetje želelo odpreti transakcijski račun, je bilo potrebno predložiti:

- pisni zahtevek za odprtje transakcijskega računa na internem obrazcu banke,
- podpisano pogodbo o transakcijskem računu,
- sklep o vpisu pravne osebe v sodni register,
- potrdilo o razvrstitvi po dejavnosti,
- potrdilo o davčni številki,

- aneks k pogodbi o okvirnem kreditu, za pokrivanje negativnega stanja na računu v času prenosa računa,
- pooblastila za razpolaganje s sredstvi,
- karton overjenih podpisov, ki omogočajo identifikacijo oseb, pooblaščenih za poslovanje z računom.

Za prehodno obdobje je Banka Slovenije izdala posebno navodilo o unovčevanju akceptnih nalogov, ki jih je pravna oseba izdala takrat, ko je še imela žiro račun pri Agenciji, in imajo datum dospelosti na dan, ko je pravna oseba že poslovala prek transakcijskega računa. To je veljalo za vse akceptne naloge, izdane v breme računov pri Agenciji do 15. 5. 2000. Po tem datumu so lahko izdajali le naloge, ki so imeli datum dospelja pred začetkom poslovanja prek računa v banki. Zato je bilo potrebno banki predložiti še (Navodilo o unovčevanju akceptnih nalogov, 2000):

- izjavo, da so vsi akceptni nalogi, izdani v breme računa pri Agenciji, dospeli, kar pomeni, da ob podpisu pogodbe v breme računa pri Agenciji ni izdanih akceptnih nalogov, ali pooblastilo za unovčenje akceptnih nalogov s transakcijskega računa, ki so že bili izdani v breme računa pri Agenciji; pooblastilo velja do konca prehodnega obdobja;
- izjavo, da po 15. 5. 2000 ni bilo izdanih novih akceptnih nalogov v breme računa pri Agenciji, katerih datum bi bil kasnejši od datuma začetka poslovanja prek transakcijskega računa.

Namesto akceptnih nalogov se za zavarovanje plačil uporablja druge instrumente (čeke, menice, bančne garancije, poročstva), ki omogočajo bolj kakovostne načine zavarovanja in se uporabljajo tudi drugod po svetu.

5. POSLEDICE PRENOSA PLAČILNEGA PROMETA V BANKE

Opravljanje plačilnega prometa v bankah omogoča drugačne medsebojne odnose med udeleženci v plačilnem prometu. Podjetje in banka sta v novem sistemu bistveno bolj povezana in medsebojno odvisna kot v sistemu Agencije, osnova za poslovno sodelovanje pa je transakcijski račun. Banka za podjetje ne opravlja le storitev plačilnega prometa, ampak mu tudi svetuje, npr. glede naložbe prostih denarnih sredstev.

Prehod iz Agencije v bančno okolje je od zaposlenih v podjetju DNŠ - Študentski servis Novo mesto zahteval vrsto pomembnih in preudarnih odločitev, saj je bilo vse nadaljnje poslovanje odvisno od njih. Sprejete odločitve so vplivale na posledice prenosa plačilnega prometa v SKB banko. Najprej so v podjetju morali razmisliti o tem, pri kateri banki odpreti

transakcijski račun in koliko transakcijskih računov odpreti, nato pa še, na kakšen način bodo banki posredovali plačilne naloge in kako se bodo spremenili stroški plačilnega prometa.

5.1. PREDSTAVITEV PODJETJA DNŠ - ŠTUDENTSKI SERVIS NOVO MESTO

Za analizo posledic prenosa plačilnega prometa iz Agencije v banko sem si izbrala podjetje DNŠ - Študentski servis Novo mesto, ki posluje od leta 1993. Ustanovilo ga je Društvo novomeških študentov z namenom zagotavljanja finančnih sredstev za svoje poslovanje in potrebe. DNŠ - Študentski servis Novo mesto je do leta 1999 posloval v okviru društva, potem pa je postal samostojna pravna oseba, in sicer zavod.

Zavod je po Zakonu o zavodih nepridobitna organizacija, ki se ustanovi za opravljanje dejavnosti (vzgoja, izobraževanje, kultura, zdravstvo, šport itd.), katerih cilj ni ustvarjanje dobička. To ne pomeni, da dobiček ni dobrodošel. Cilji nepridobitne organizacije so kakovostne narave in težje merljivi, če se dobiček ustvari, le-ta ni namenjen kakršni koli obliki osebnega izkoriščanja, temveč se vlaga nazaj v osnovno dejavnost in v zasledovanje tistih ciljev, ki si jih je zavod zadal (Jurko, 2002, str. 74, 75).

Po organizacijski obliki je DNŠ-Študentski servis Novo mesto zavod zasebnega prava. Njegova glavna dejavnost je študentom in dijakom omogočiti opravljanje občasnih in začasnih del, s čimer si ti zagotavljajo dodatna finančna sredstva v času študija. Za opravljanje dejavnosti študentski servis potrebuje koncesijo, ki jo na podlagi prošnje vsako leto znova podeli ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. S koncesijsko pogodbo je tudi določeno, komu in kako mora študentski servis odvajati razliko med prihodkom od koncesijske dejavnosti in priznanimi stroški v višini akontativnih sorazmernih mesečnih zneskov (Jurko, 2003, str. 22).

Osnovni cilj ustanovitve zasebnih zavodov je izvajanje številnih poslanstev, obenem pa jim ta način organiziranja omogoča, da kot pravno urejene organizacije pridobivajo sredstva za svoje poslanstvo ne samo od države, temveč tudi iz zasebnih fundacij, iz mednarodnih razpisov, prostovoljnih prispevkov in tudi z izvajanjem odplačnih dejavnosti (www.cnvos.si).

V Sloveniji je registriranih okoli 200 zasebnih zavodov, vendar je njihova prihodnost negotova, ker vlada pripravlja nov zakon, v katerem se napoveduje njihova ukinitve in obstoj le javnih zavodov. Prevladalo je namreč mnenje, da bi bilo bolj pregledno za pravni sistem, če bi se zasebni zavodi preoblikovali v gospodarske družbe.

Poslovanje in delo DNŠ - Študentskega servisa Novo mesto organizira in vodi Barbara Barbarić, ki je bila na mesto direktorice izvoljena za dobo štirih let. Direktorica podjetje predstavlja in zastopa ter nosi odgovornost za zakonitost dela podjetja. Organ zavoda je še svet zavoda, ki je sestavljen iz predstavnikov ustanovitelja in zaposlenih, njegovi nalogi sta potrditev programa zavoda in spremljanje njegovega poslovanja. Ponavadi ima zavod tudi strokovni svet, ki skrbi za strokovna vprašanja in daje mnenja v zvezi z njimi. Obravnavano podjetje strokovnega sveta nima, saj se ne ukvarja s posebno stroko.

DNŠ - Študentski servis Novo mesto ustvarja dobiček, ki se razdeli za različne namene. Največ denarja se porabi za organiziranje različnih dejavnosti za dijake in študente. Dobiček ne gre v zasebne roke, kot je to pogosta praksa, zato pravimo, da je to pravi študentski servis.

Za razvrščanje podjetij glede na velikost se uporabljajo različni kriteriji, med njimi največkrat zasledimo kriterij števila zaposlenih, višine prihodkov in vrednosti aktive podjetja. DNŠ - Študentski servis Novo mesto lahko glede števila zaposlenih (v podjetju je zaposlenih 7 ljudi) in višine prihodkov v zadnjem poslovnem letu uvrstim med majhna podjetja. Majhna družba je tista, ki izpolnjuje dve od naslednjih meril (Zakon o gospodarskih družbah, 1993):

- povprečno število zaposlenih v zadnjem poslovnem letu ne presega 50,
- čisti prihodki od prodaje v zadnjem poslovnem letu so manjši od 1.000.000.000 tolarjev,
- vrednost aktive ob koncu poslovnega leta ne presega 500.000.000 tolarjev.

5.2. IZBIRA BANKE

DNŠ - Študentski servis Novo mesto je odprl transakcijski račun 24. maja 2002, poslovanje prek računa pa se je dejansko začelo 7. junija 2002, torej pred koncem obdobja, ki je bil namenjen za prehod v bančno okolje. S prenosom poslovanja so v podjetju čakali relativno dolgo, saj so bili predvideni za prenos računa že v drugem operativnem načrtu. Če bi se držali načrtovanega, bi morali odpreti transakcijski račun že v drugem tromesečju (konec leta 2000 oziroma v začetku leta 2001).

V podjetju so pri odločitvi o izbiri banke sodelovali vsi zaposleni. Pri odločanju so upoštevali dejstvo, da je učinkovit in varen plačilni promet osnovni pogoj za tekoče poslovanje podjetja. Menili so, da bo za poslovanje podjetja zadoščal en račun. V okolju Agencije je imelo podjetje depozitna sredstva vezana pri SKB banki v Novem mestu, zato je tam odprlo tudi transakcijski račun.

Po odprtju transakcijskega računa je DNSŠ - Študentski servis Novo mesto najprej moral obvestiti vse svoje poslovne partnerje o novi številki računa. Ker poslujejo z več kot 1000 podjetji, so imeli veliko dela in kar nekaj dodatnih stroškov s pošiljanjem obvestil.

Za podjetje DNSŠ - Študentski servis Novo mesto je predvsem pomembno, da SKB banka dobro opravlja naslednje storitve plačilnega prometa (Ilovar, 2002, str. 38):

- vodenje transakcijskega računa,
- izvrševanje plačilnih nalogov,
- izvajanje vplačil in izplačil na podlagi drugih plačilnih instrumentov (čekni, menice, direktne bremenitve, trajni nalogi itd.).

Pomembna odločitev podjetje čaka v bližnji prihodnosti, saj se rok za odprtje transakcijskih računov fizičnih oseb hitro približuje. Razmišljajo, da bi odprli transakcijski račun še pri Novi Ljubljanski banki, kar bi pomenilo prihranek pri provizijah za medbančne transakcije, pa tudi za večino študentov in dijakov bi bilo ugodneje.

Večina študentov in dijakov (okoli 80 %), ki jim DNSŠ - Študentski servis Novo mesto vsak dan nakaže denar oz. zaslužek za opravljeno delo, ima odprte račune (zdaj še TR, ŽR, HV) pri Novi Ljubljanski banki. Ker je račun DNSŠ - Študentskega servisa Novo mesto pri SKB banki, je več časa potrebnega, da banka naredi preknjižbe na drugo banko. S tem so povezani tudi višji stroški plačilnega prometa. Če bi podjetje odprlo račun še pri Novi Ljubljanski banki, bi se večji del transakcij opravil interno, s tem bi se znižali stroški za bančne storitve, denar pa bi študentje in dijaki dobili hitreje.

5.3. NOVO IMENOVANJE IN STRUKTURA RAČUNA

Reforma je prinesla poslovanje v bančnem okolju in s tem tudi novo imenovanje računa, prek katerega pravna oseba posluje. V okolju Agencije smo poznali žiro račun, sedaj ga imenujemo transakcijski oz. poslovni račun. Namen obeh je plačevanje in prejemanje plačil, ne varčevanje.

Pojem žiro račun se je uporabljal za račune, ki so jih imele pravne osebe pri Agenciji odprte za prejemanje prihodkov iz redne dejavnosti.

Transakcijski račun je poseben račun, prek katerega izvajalec plačilnega prometa opravlja gotovinska vplačila in izplačila denarnih sredstev imetnika transakcijskega računa in opravlja negotovinski plačilni promet na podlagi obračunskih bančnih storitev v plačilnih sistemih (Zakon o plačilnem prometu, 2002).

Banka in pravna oseba podpišeta pogodbo o odprtju in vodenju transakcijskega računa. Njen sestavni del so splošni pogoji vodenja računa. Pogodbe se običajno sklepajo za nedoločen čas, v tem primeru zakon o plačilnem prometu določa 15-dnevni odpovedni rok. Če se dogovorita, da se ne prekine pogodba o okvirnem kreditu, sestavita in podpišeta še dodatek k pogodbi. Pravna oseba ima lahko odprtih več računov. Najprej je veljala omejitev, da imajo podjetja pri eni banki le en račun. Zakon o plačilnem prometu pa omogoča pravnim osebam, da imajo lahko odprtih več transakcijskih računov pri eni ali več bankah. Ta določba je sprožila pomisleke, da se bodo dolžniki lažje izogibali plačilu svojih obveznosti, če bodo imeli odprtih več transakcijskih računov. Vendar je obstoj registra transakcijskih računov te dvome odpravil. Prek njega imajo upniki vedno dostop do podatkov o obstoju transakcijskih računov morebitnih dolžnikov.

Transakcijski račun se odpre z dnem podpisa pogodbe med banko in pravno osebo. S transakcijskim računom komitent lahko opravlja tolarsko ali devizno poslovanje, zato se pogodba sklene za en transakcijski račun v slovenskih tolarjih in v eni ali več tujih valutah. DNS - Študentski servis Novo mesto ne posluje s tujino, zato ima odprt transakcijski račun le za tolarski plačilni promet. Na račun tudi ne polagajo gotovine, ampak jo enkrat na mesec dvignejo.

Banke za svoje komitente vodijo transakcijske račune, kar zajema celotno ravnanje banke z računom od njegovega odprtja do zaprtja. Vsi podatki, ki se nanašajo na vodenje računa, so zaupne narave. Pri tolarskem poslovanju lahko banka dovoli negativno stanje, medtem ko tega pri deviznem poslovanju ni, ker mora biti stanje v skladu z devizno zakonodajo vedno pozitivno. Pozitivno stanje na računu je vpogledni denarni depozit, za katerega banka obračuna obresti in jih pripiše ob koncu obračunskega obdobja in ob ukinitvi računa. Sredstva na računu so spremenljiva, kar pomeni, da lahko imetnik z njimi prosto razpolaga ali pa račun začasno izprazni, zato je tudi obrestna mera za ta sredstva minimalna. S sredstvi na računu sme razpolagati le imetnik računa ali tretja oseba, če jo imetnik pooblasti.

Po veljavnem ceniku SKB banka za izvajanje storitev plačilnega prometa podjetju zaračuna provizijo in dejanske stroške ter te terjatve vpisuje na transakcijski račun v svoje dobro. Imetnika računa pa obvešča z izpiski.

Prednosti poslovanja prek transakcijskega računa:

- celotno poslovanje prek enega računa, ki nadomesti različne tolarske in devizne račune; poslovanje prek enega računa je hitrejše in bolj transparentno;
- nižji stroški plačilnega prometa, ker so provizije pri SKB banki nižje, kot so bile pri Agenciji;
- večja hitrost in boljša kakovost storitev;
- dostop do računa prek elektronskega poslovanja 24 ur na dan, kar omogoča organiziranje dela neodvisno od odpiralnega časa banke;

- uporaba novih plačilnih instrumentov za bolj enostavno in varno poslovanje;
- pridobitev okvirnega kredita in hitrih kratkoročnih kreditov;
- svetovanje glede naložb prostih denarnih sredstev.

5.3.1. Struktura transakcijskega računa

Pri načrtovanju novega plačilnega sistema so upoštevali dejstvo, da se v podjetjih povečuje vloga računalnika in elektronskega poslovanja, zato so pripravili enotno strukturo številčenja transakcijskega računa, ne glede na vrsto uporabnika (pravna ali fizična oseba) in namen. Enotna sestava transakcijskega računa ima veliko prednost, saj omogoča poenoteno infrastrukturo, ki prinaša racionalizacijo in postopno zniževanje stroškov.

Številka transakcijskega računa je sestavljena iz petnajstih mest. Prvih pet mest predstavlja banko oziroma njeno enoto, pri kateri ima podjetje odprt račun, sledi vezaj in nato še 10 mest za partijo računa.

Primer transakcijskega računa: X X Y Y Y - Z Z Z Z Z Z Z Z K K

Številka transakcijskega računa DNŠ - Študentskega servisa Novo mesto je **03150-1000010129**.

XX pomeni šifro banke, ki jo je določila Banka Slovenije.

03 pomeni SKB banka.

Tabela 1: Identifikacijske številke nekaterih bank v plačilnem sistemu

Šifra	Banka	Poravnalni račun pri Banki Slovenije
01	Banka Slovenije	01000-0000100090
02	Nova ljubljanska banka d.d.	01000-0000200097
03	SKB banka d.d.	01000-0000300007
05	Abanka d.d.	01000-0000500021
24	Krekova banka d.d.	01000-0002400057
25	Probanka d.d.	01000-0002510055
29	Bank Austria Creditanstalt d.d.	01000-0002900092
30	Volksbank Ljudska banka d.d.	01000-0003029005

Vir: Kisel, 2001, str. 38.

YYY predstavlja šifro organizacijske enote banke, ki vodi račun.

150 predstavlja poslovno enoto Novo mesto.

ZZZZZZZZ je šifra komitenta banke.

10000101 je šifra podjetja DNŠ - Študentski servis Novo mesto.

KK pomeni kontrolno številko, ki jo je mogoče izračunati po posebnem postopku.
29 je kontrolna številka.

Za izračun kontrolne številke se uporablja postopek standarda ISO 7604. V primeru obravnavanega podjetja DNŠ-Študentski servis Novo mesto je izračun kontrolne številke za transakcijski račun 03150-1000010129 naslednji:

- a) številki se dodata dve ničli, da dobimo mesti za kontrolni številki 03150-1000010100,
- b) delimo s 97, da dobimo kvocient 324.752.577.423 in ostanek 69,
- c) določimo vrednost kontrolne številke $(97+1) - 69 = 29$ in jo dodamo k prvotni številki, tako da dobimo 03150-1000010129.

5.3.2. Register transakcijskih računov

Register transakcijskih računov je enotna baza podatkov in evidenc o imetnikih transakcijskih računov, ki ga je Banka Slovenije vzpostavila januarja 2000. Osrednji register transakcijskih računov vodi Banka Slovenije, namenjen je za izvajanje plačilnega prometa, kontrolo transakcijskih računov in zagotavljanje podatkov. Ključni in povezovalni podatek transakcijskega računa je davčna številka lastnika računa (Zalokar, 2000, str. 13).

Neposredne uporabnice so banke in hranilnice, ki tudi ažurirajo podatke v osrednjem registru in so odgovorne za pravilnost podatkov. Ob vsakem odprtju transakcijskega računa vnesejo v register ustrezne podatke o računu (banka, številka računa, vrsta računa, datum odprtja) ter o imetniku (naziv, naslov, matično in davčno številko). Posredne uporabnice podatkov iz registra pa so hranilno-kreditne službe. Ostali uporabniki podatkov so davčna in carinska uprava, Agencija, sodišča in drugi organi, ki imajo pooblastila za pridobivanje podatkov.

Namen registra je večstranski. Podatki iz registra služijo bankam za hitrejše in učinkovitejše opravljanje plačilnega prometa in upnikom, sodiščem in drugim pooblaščenim organizacijam, da kontrolirajo podatke o obstoju transakcijskih računov. Do podatkov iz registra transakcijskih računov lahko pride vsak, in sicer prek spletne strani Banke Slovenije (www.bsi.si). Išče se lahko po vseh podatkih, ki se vpišejo v register, najbolj zanesljivo pa je iskanje številke transakcijskega računa prek davčne ali matične številke, saj vedno ne poznamo natančnega naziva podjetja. Podatki v registru transakcijskih računov so javni, če se nanašajo na pravne osebe in zasebnike. Kadar pa se nanašajo na fizične osebe, so zaupne narave, ker za podatke o posameznikih velja varstvo osebnih podatkov. Banka jih lahko posreduje le imetniku transakcijskega računa, upniku na osnovi pravnomočnega izvršljivega naslova in sodišču oziroma drugemu državnemu organu.

5.4. PLAČILNI INSTRUMENTI

Plačilni promet so gotovinska in negotovinska plačila med fizičnimi in pravnimi osebami. Osnovni pogoj za opravljanje negotovinskega plačilnega prometa je odprt transakcijski račun pri banki in na njem kritje ter uporaba plačilnih instrumentov. Zaradi vse večje racionalizacije plačilnih postopkov je tudi število plačilnih instrumentov manjše. Reforma plačilnega prometa ne prinaša novih plačilnih instrumentov, ampak le drugačno uporabo že znanih in pravno urejenih instrumentov plačevanja pri nas. Pri plačilnem prometu v bankah se uporabljajo naslednji instrumenti (Ilovar, 2000, str. 38):

➤ plačilni nalog

Nalogodajalci odredijo plačila s plačilnim nalogom, ki se glasi na sredstva na njihovem transakcijskem računu. Kot plačilni nalog štejemo:

- plačilni nalog v papirni ali elektronski obliki: dolžnik s tem nalogom naloži banki, naj v breme njegovega računa prenese denarna sredstva na račun upnika;
- položnica in nakaznica: za vplačilo in izplačilo gotovine z računa;
- posebna položnica: pri negotovinskem plačilu je to nalog za obremenitev računa plačnika, obrazec posebne položnice je enoten za vse uporabnike (obr. št. PP 01), izpolni jo upnik in jo posreduje dolžniku v podpis;
- posebna nakaznica (obr. št. PN 02): plačilni instrument, s katerim dolžnik nakaže določen znesek prejemniku plačila, ki ga lahko dvigne v gotovini ali pa nakaže na račun, izpolni jo nalogodajalec.

Posebna položnica in posebna nakaznica sta nova plačilna instrumenta. Za poslovanje z obema je potrebno z banko skleniti dogovor. DNŠ - Študentski servis Novo mesto bi lahko uporabljal posebno nakaznico za vračilo preplačil, saj se pogosto zgodi, da poslovni partnerji nakažejo previsok znesek, ki ga morajo potem vrniti.

➤ ček

To je plačilni instrument za izplačilo denarnih sredstev iz dobroimetja na računu izdajatelja čeka (trasanta) pri banki (trasatu). Pri poslovanju s čeki se mora banka ravnati po veljavnih predpisih, ki določajo pogoje in način vnovčevanja čekov (Dogovor Združenja bank Slovenije o načinu unovčevanja čekov).

➤ plačila na podlagi pooblastila imetnika transakcijskega računa

Pri pooblastilu gre običajno za tristransko pravno razmerje, kjer imetnik transakcijskega računa pooblašča po eni strani upravičenca (navadno upnika), da banki predloži določeno obliko naloga, ki je podlaga za izplačilo, po drugi strani pa pooblašča banko, da v breme njegovega računa opravi izplačilo zneska upniku. Pooblastilo je lahko na podlagi izdane menice, naloga za vnovčenje dokumentarnega akreditiva ali novih plačilnih instrumentov, ki so:

- trajni nalog: z njim plačnik pooblasti banko, da pod določenimi pogoji na določen dan v nekem časovnem obdobju opravi plačilo fiksnega zneska v dobro upnika; uporablja se za plačilo vnaprej znanih vrednosti;
- direktna obremenitev: plačnik sklene pogodbo z upnikom in banko, s katero pooblasti upnika, da pod določenimi pogoji na določen dan banki predloži nalog za obremenitev računa v višini zneska za opravljeno storitev; uporablja se za plačilo vnaprej neznanih vrednosti;
- direktna odobritev: pooblastilo imetnika računa je vsebovano v pogodbi z banko, v kateri je opredeljena vrsta direktne odobritve (plače, pokojnine, dividende...). Za izplačilo pripravi nalagodajalec podatke za vse prejemnike plačila z direktno odobritvijo in jih posreduje banki.

➤ izplačila brez soglasja imetnika računa

Taka izplačila se opravijo v primerih sodnega sklepa o izvršbi in izvršljivega sklepa o prisilni izterjavi davčnega oziroma carinskega organa.

Kritje na transakcijskem računu obsega pozitivno stanje in odobreno prekoračitev pozitivnega stanja. Vsa izplačila, tudi tista na podlagi prisilnih izvršb, se izvršujejo iz kritja, torej tudi iz odobrene prekoračitve.

Uporaba plačilnega naloga v bankah nadomešča uporabo naloga za prenos (virmanski nalog) v Agenciji. V začetku prenosa računov v bančno okolje standardna oblika plačilnega naloga ni bila predpisana, zato je vsaka banka uporabljala svoje obrazce. Po koncu prenosa računov v banke se je za opravljanje plačilnega prometa v medbančnem okolju začel uporabljati nov standardiziran plačilni nalog, ki je nastal na podlagi dogovora članic Združenja bank Slovenije. Nadomestil je nalog za prenos obr. št. 40, splošno položnico obr. št. 10 in različne gotovinske obrazce. Namenjen je prenosu sredstev, omogoča pa tudi gotovinsko poslovanje komitenta. DNŠ - Študentski servis Novo mesto ga uporablja večinoma za dvig gotovine, saj prenos sredstev opravljajo elektronsko. Obrazec ima oznako BN 01 in zagotavlja možnost samodejnega procesiranja s tehnologijo ICR (Intelligent Character Recognition) ter klasične ročne obdelave. V skladu s tehničnim standardom je natisnjen na papirju določene standardne kakovosti v pravokotni obliki v velikosti 180 x 102 mm, in sicer kot:

- neskončni obrazec št. BN 01/N, izdelan v dvojniku na neskončnem papirju; kot potrdilo o plačilu velja kopija obrazca;
- enostranski obrazec št. BN 01/E, izdelan v enojniku na rezanem A4 formatu; banka izda lastno potrdilo o plačilu, ki vsebuje enake podatke kot predloženi plačilni nalog.

Slika 1: Plačilni nalog

Plačilni nalog

☐ Plačilo ☐ Dvig gotovine ☐ Polog gotovine ☐ Nujno

NALOGODAJALEC

Naziv
Ulica
Kraj
Namen plačila

Številka računa
Referenca
Valuta
Datum plačila
Vrsta posla

PREJEMNIK

Naziv
Ulica
Kraj

Številka računa
Referenca

KRO, d.o.o. - 2002
BN 01

Datum predložitve

Žig nalogodajalca

Podpis nalogodajalca

39d

Vir: Obrazec plačilni nalog.

Prikazan plačilni nalog je sestavljen iz štirih delov:

- zgornji del, kjer se s križcem označi namen plačilnega naloga (plačilo, dvig ali polog gotovine) in ali je nalog nujen;
- predel nalogodajalec, ki vsebuje podatke o nalogodajalcu, datum in namen plačila, referenco, vrsto posla;
- predel prejemnik, kjer so podatki o njem;
- prostor za žig in podpis nalogodajalca, oznako tiskarne in letnico tiska, datum predložitve naloga.

Po zakonu o plačilnem prometu je potrebno preveriti identiteto nalogodajalca. Pri pisnem plačilnem nalogu mora biti na nalogu lastoročen podpis pooblaščen osebe, pri elektronskem plačilnem nalogu pa mora izvajalec plačilnega prometa zagotoviti, da se preveri identiteta nalogodajalca na zanesljiv način (npr. z uporabo enolične identifikacijske kode).

Plačilni instrumenti so sredstvo, na podlagi katerih se opravljajo storitve plačilnega prometa. Enotna uporaba plačilnih instrumentov bo pripomogla k pravni varnosti in predvidljivosti tako bank kot imetnikov računov (Ilovar, 2000, str. 38). Hiter in kakovosten prenos sredstev med različnimi računi je odvisen od pravilnosti podatkov, ki jih vsebujejo plačilni nalogi. Nepopolni podatki ne predstavljajo dovolj dobre osnove za pravilno knjiženje nakazil in

povzročajo dodatne stroške zaradi pridobivanja dodatnih informacij, reševanja reklamacij in zakasnitev pri knjiženju.

Plačilni nalogi so hkrati osnova za statistične obdelave na ravni države, zato je pomembno, da so pravilno izpolnjene tudi šifre izdatkov in prejemkov. Način določanja vrste posla, ki se ga vnese na plačilni nalog, je drugačen kot v Agenciji. Nov šifrant poslov je sestavila Banka Slovenije, posamezna šifra je petmestna in pove:

- 1. mesto: črkovna oznaka (T – plačilni promet s tujino, G – država, M – instrumenti centralne banke, B – medbančni posli, A – poslovna dejavnost);
- 2. do 5. mesto: številčna oznaka (podrobno razčlenjene vrste posla).

Denimo, izdatki za nakup materiala, blaga in storitev so se po starem označevali s številko 01 3011 ali 08 8919, po novem pa sta oznaki A 3011 ali A 8919.

Pravilno izpolnjevanje je pomembno pri plačilu obveznosti do podjetij, bank in državnih organov, ki imajo za plačilo davkov in prispevkov vzpostavljen šifrant modelov in sklicevanje na številko. V primeru napačnih podatkov se pri vplačilih na javnofinančne račune kljub plačilu komitent vodi kot dolžnik, saj se terjatev zaradi pomanjkljivih podatkov ne zapre.

5.5. VEČJI OBSEG ELEKTRONSKEGA POSLOVANJA

Najpomembnejša sprememba pri poslovanju podjetja DNŠ - Študentski servis Novo mesto se je zgodila pri načinu predložitve plačilnih nalogov v izvršitev. V sistemu Agencije je podjetje naloge posredovalo v papirnati obliki, sedaj plačevanje poteka prek elektronske banke.

Elektronsko bančništvo je opredeljeno kot kakršen koli način poslovanja komitentov z banko, ki je neodvisen od poslovalnic in temelji na informacijski tehnologiji ter elektronskih medijih (osebni računalnik, telefon, internet, bankomati, pametne kartice itd.) (Bec, 2000, str. 21). V Sloveniji je tradicionalno popularno elektronsko bančništvo in smo verjetno ena redkih držav, kjer je delež aktivnih uporabnikov elektronskega bančništva večji od deleža aktivnih uporabnikov elektronskega nakupovanja (Gosar, Kovačič, 2002, str. 61). V kategorijo elektronskega bančništva pa spada tudi poslovanje z bankomati in prek telefona. Danes se elektronsko bančništvo uporablja predvsem za opravljanje plačilnega prometa, vendar lahko kmalu pričakujemo razširjeno ponudbo storitev spletnih bank (vezava sredstev, najem kredita, poslovanje z vrednostnimi papirji ...).

Elektronskega poslovanja si brez sodobne računalniške opreme, računalniških programov in telekomunikacijske tehnologije ne moremo predstavljati. Prenos elektronskih sporočil nadomešča papirne finančne instrumente in omogoča tekoče spremljanje stanja in prometa uporabnikov hitreje in za nižjo ceno kot klasičen način (Bec, 2000, str. 19).

Elektronsko bančništvo se je uveljavilo že pri opravljanju plačilnega prometa v Agenciji, saj je bila cena za posredovanje plačilnih nalogov v računalniški obliki (prek interneta ali na disketi) skoraj polovico nižja od cene za plačilne naloge na papirju. Delež pravnih oseb, ki so plačilne naloge predlagale Agenciji v računalniški obliki, se je iz leta v leto povečeval.

Tabela 2: Obseg posredovanja plačilnih nalogov v računalniški obliki

	leto 1998	leto 1999	leto 2000	leto 2001	maj 2002
Delež pravnih oseb (v %)	14,2	18,8	26,1	30,0	51,7

Vir: Spletna stran Agencije, junij 2002.

Pričakovanja, da bo zaključek reforme prinesel skokovito rast obsega elektronskega poslovanja, so se uresničila, saj je postalo elektronsko bančništvo ena izmed najbolj pogosto uporabljenih internetnih storitev. V nekaterih bankah se že 90 % transakcij opravi elektronsko. V SKB banki je delež malo nižji, saj se na elektronski način opravi okoli 70 % vseh transakcij (Valher, 2002b, str. 23).

Storitve, ki jih banke ponujajo prek elektronskega bančništva, razdelimo v dve večji skupini (Bec, 2000, str. 22):

- informacijske storitve: informacije o stanjih in transakcijah na računih, ki jih ima komitent odprte pri banki, o obrestnih merah, pogojih za pridobitev posojil ...
- transakcijske storitve: storitve, ki vključujejo plačilne instrumente.

Pravne osebe lahko še vedno opravljajo plačilni promet na klasičen način - pridejo v banke in oddajo plačilne naloge v papirnati obliki ali na magnetnem mediju na bančnem okencu. Vendar so ljudje elektronskemu bančništvu vse bolj naklonjeni, vedno več ga uporabljajo in tudi enostavneje je.

Elektronski način poslovanja ima pred običajnim kar nekaj prednosti, zaradi katerih je privlačnejši:

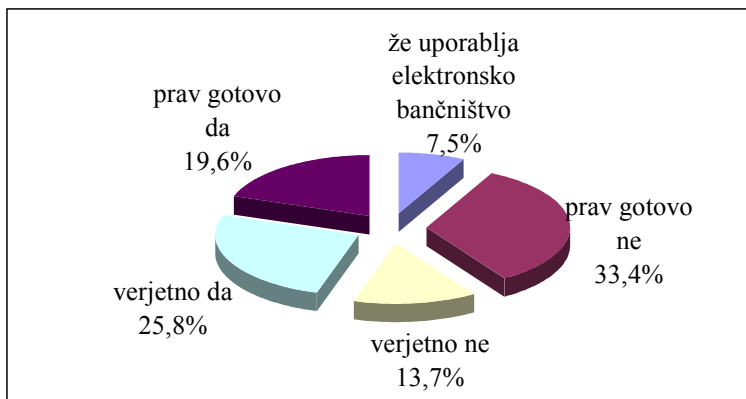
- prihranjena pot v banko in dragocen delovni čas,
- delo je hitrejše in izboljša učinkovitost,
- udobje stranke je večje, na voljo kadar koli in kjer koli,
- velika razširjenost: širša ponudba storitev kot v poslovalnici,

- najhitrejši način poslovanja,
- ni potrebno čakati v vrstah na bankah, izognitev nenavadnemu odpiralnemu času.

Kot pri vsaki drugi stvari se tudi pri elektronskem poslovanju pojavljajo pomanjkljivosti:

- zapletenost tehnologije,
- varnost še ni popolna,
- nezadovoljiva postrežba: stranke pogrešajo tisto, kar jim stroj ne more dati, ampak le človek, to je lahko takojšnja povratna informacija,
- nezdružljivost elektronskega poslovanja posameznih bank.

Slika 2: Urejanje bančnih poslov prek računalnika oz. interneta



Vir: Spletna stran Gral Iteo, januar 2002.

Po podatkih Bančnega monitorja, ki raziskuje spremembe na bančnem trgu, je bil v letu 2001 delež uporabnikov elektronskega bančništva (prek interneta) 7,5 %. Iz slike je možno razbrati, da bi skoraj polovica anketirancev bančne posle urejala prek interneta, pri tem petina prav gotovo. Za primerjavo lahko povem, da je v istem letu storitve elektronskega bančništva uporabljalo 17 % populacije Evropske unije (Gosar, Valher, 2002, str. 62).

Ponudba elektronskega bančništva za podjetja je v Sloveniji velika, saj to storitev ponujajo vse banke. Banke sistemov za spletno poslovanje niso razvile same, ampak so jih kupile. V Sloveniji sta na tem področju dva največja specializirana ponudnika podjetji Zaslon in Halcom Informatika.

V podjetju DNŠ - Študentski servis Novo mesto se je obseg elektronskega poslovanja zelo povečal. Kot sem že omenila, so pred prenosom v banko plačilni promet opravljali na klasičen način. Plačilne naloge v papirnati obliki so nosili v enoto Agencije v Novem mestu. Sedaj vsa plačila potekajo prek elektronskega bančništva SKB banke - Poslovni SKB NET, ki omogoča opravljanje bančnih storitev s pomočjo programa Bančni asistent 2000+ in s

povezavo prek globalnega računalniškega omrežja internet. Poslovni SKB NET je primeren za podjetja, ki opravljajo večje število transakcij (merilo je več kot 200 transakcij na mesec, kar DNŠ - Študentski servis preseže), in strankam omogoča (Valher, 2002, str. 33):

- pregled stanja, prometa in izpiskov za tolarski in devizni del transakcijskega računa,
- pregled prejetih prilivov iz naslova plačilnega prometa s tujino,
- vnos, ureditev in potrditev paketov za domače in tuje plačilne naloge,
- shranjevanje in urejanje predlog nalogov za domači in tuji plačilni promet.

Če hoče podjetje uporabljati Poslovni SKB NET, mora odpreti transakcijski račun pri SKB banki, skleniti pogodbo o uporabi storitve, izpolnjevati minimalne tehnične zahteve in sprejeti poslovne pogoje. S poslovnimi pogoji SKB banka določa pravice, obveznosti in pogoje za uporabo storitev elektronskega bančništva, ki omogočajo opravljanje bančnih storitev po elektronski poti.

Prednosti Poslovnega SKB NET-a za podjetje:

- omogoča hitro, enostavno, pregledno in varno finančno poslovanje

Plačevanje na elektronski način je hitro ter enostavno in vedno imamo vpogled v trenutno stanje na transakcijskem računu.

- takojšna obdelava naročenih transakcij (on-line)

To pomeni, da se vse spremembe takoj zabeležijo v zbirko podatkov, tako da lahko uporabnik spletne banke takoj vidi spremembe na svojem računu.

- nižje provizije za storitve elektronskega bančništva

Za transakcije, opravljene po elektronski poti, banka zaračuna manj kot za kakšen drug način plačevanja.

- informacije o transakcijah, stanju in prometu v realnem času
- omogoča delo brez stalne povezave z bančnim strežnikom (delovanje na principu "off line" sistema)
- transakcije se lahko opravijo takoj ali z izvršitvijo na določeni datum v prihodnosti
- možnost izvajanja plačilnega prometa daljši čas, predvsem prek elektronskega bančništva (oddaja nalogov za obdelavo v žiro kliringu do 15.30 ure),
- 24-urna dostopnost in dosegljivost s katerega koli konca sveta, zato je udobje stranke pri opravljanju storitev večje.

SKB banka ponuja podjetjem tudi storitev Zbirni center – SKB NET, ki omogoča elektronski prevzem podatkov o opravljenih transakcijah na podlagi posebnih položnic oz. nakaznic. Te storitve v DNŠ - Študentskem servisu Novo mesto ne uporabljajo. Lahko bi bila zanimiva, če bi pri svojem poslovanju uporabljali omenjena nova plačilna instrumenta.

5.5.1. Varnost elektronskega poslovanja

V obravnavanem podjetju se zavedajo, da predstavlja največji problem pri elektronskem bančništvu varnost poslovanja in zaščita informacij. Pri iskanju rešitev za ta problem je zelo pomembno, da le-te bistveno ne otežijo uporabe bančnih storitev. Poslovni SKB NET temelji na programski opremljenosti podjetja Zaslon, ki je za zaščito uporabil tehnologijo javnih ključev (PKI - Public Key Infrastructure), ki pomeni velik napredek pri enostavnosti uporabe in funkcionalnosti.

Vsak uporabnik ima edinstveno trojico zasebnega ključa, javnega ključa in digitalnega certifikata. Javni ključ je del uporabnikovega digitalnega certifikata in je načeloma dostopen vsakomur, zasebni ključ pa je shranjen na uporabnikovi kartici in je tajen. Varnost uporabnika temelji na zaščiti njegovega zasebnega ključa. Za zaščito zasebnega ključa so poskrbeli z uporabo standardnih kartičnih tehnologij; vsak uporabnik je zaščiten z nečim, kar ima (pametna kartica), in z nečim, kar ve (geslo za dostop do kartice). Uporabljajo se pametne kartice ActivCard Gold, ki predstavljajo zanesljivo elektronsko osebno izkaznico in zagotavljajo varen prenos podatkov prek interneta. Pametna kartica je velika kot običajna kreditna kartica, ki pa ima vgrajen čip in je pravzaprav mali računalnik. V tem malem računalniku teče program za zaščito podatkov, ki šifrira, dešifrira in podpisuje podatke, ki jih dobi iz programa za elektronsko bančništvo. Na pametni kartici se nahaja digitalni certifikat, s pomočjo katerega lahko podjetje preveri, ali komunicira z banko, po drugi strani pa tudi bančni strežnik zazna, da gre za točno določenega uporabnika. Digitalni certifikat je torej namenjen identifikaciji uporabnikov. Prednost pametne kartice je v tem, da omogoča tako "on-line" kot "off-line" transakcije. Pametna kartica ima lastnost, da se zablokira, če nekdo trikrat zapored vnese napačno geslo, kar pomeni dodatno varnost. Prednosti uporabe pametnih kartic ActivCard Gold so:

- povečana varnost, saj so občutljivi podatki in certifikat shranjeni na pametni kartici,
- prenosljivost: brez tveganja se lahko prijavimo z vsakega računalnika z bralnikom,
- enostavnost: uporaba je podobna že uveljavljenim BA karticam, saj moramo vedeti le svoje osebno geslo,
- na kartici lahko hranimo tudi statična gesla za različne namene.

Ločiti moramo tri vidike varnosti pri elektronskem bančništvu Poslovni SKB NET:

- **Varnost informacijskega sistema SKB banke:** za zaščito informacijskega sistema poskrbijo usposobljeni strokovnjaki v banki in visoko zmogljiva tehnologija. V banki je strogo ločeno notranje bančno okolje od internet okolja s požarno pregrado. Elementi tehnologije, ki jo uporablja SKB banka, so:

- o požarni zid, ki je sklop komunikacijskih naprav, računalnikov in programske opreme,
- o usmerjevalniki.

Ta dva elementa se uporabljata skupaj za zaščito pred nepooblaščenimi vdori v računalniško mrežo v banki. Njuna naloga je preverjanje podatkov, preden vstopijo v sistem SKB banke.

- o interne kontrole: posebna služba v banki skrbi za redne kontrole, ki preprečujejo nepooblaščen transakcije;
- o identifikacija: za identifikacijo uporabnika se uporablja digitalno potrdilo, ki strežniku pove, kdo je, in zasebni ključ, ki potem s posebnimi matematičnimi postopki to tudi dokaže;
- o avtorizacija: uporabniki imajo lahko omejena pooblastila. Nekdo je lahko vnašalec podatkov, ki jih podpiše druga oseba. S tem postopkom se preverja vloga uporabnika storitve pri upravljanju z računom. V podjetju DNŠ - Študentski servis Novo mesto so štirje uporabniki, ki imajo najvišja pooblastila (vsak lahko podpiše plačilni nalog).

- **Povezava med SKB banko in uporabniki v podjetju DNŠ – Študentski servis Novo mesto:** uporaba šifer in elektronskega podpisa pri prenosu podatkov po omrežju, ki mora zagotoviti, da se sporočilo med potjo ne bo spremenilo. Varnostna aplikacija mora torej zagotoviti:

- o verodostojnost,
- o celovitost,
- o zaupnost,
- o preprečevanje tajejanja,
- o kontrolo dostopa.

V ta namen se je razvilo podpisovanje sporočil in potrjevanje ključev.

SKB banka (tako kot večina ostalih slovenskih bank) za varovanje spletnih transakcij in prenašanje podatkov uporablja sistem podjetja RSA Security, ki je tudi po svetu najbolj razširjen. Za varovanje podatkov se uporablja protokol SSL (angl. Secure Socket Layer), ki temelji na kombinaciji asimetričnih in simetričnih algoritmov. Podatki, ki se prenašajo med obema računalnikoma, so opremljeni z digitalnim podpisom in ustrezno šifrirani. Šifriranje je postopek, s katerim zaščitimo vsebino sporočila pred vpogledi neavtoriziranih oseb.

Sporočilo se po nekem postopku oz. algoritmu spremeni v kodirano sporočilo, pri tem se za parametre algoritma uporabi določena vrednost, ki ji pravimo ključ. Banka in uporabnik, ki si želita izmenjati šifrirana sporočila, se morata najprej dogovoriti o algoritmu in ključu.

Varnost sporočil je odvisna od velikosti ključa (merjeno v bitih). Daljši je ključ, težje je zaščito zlomiti. Podatki med uporabnikom v podjetju in strežnikom v SKB banki se prenašajo kodirani s 128-bitnim ključem, ki nudi izredno visoko stopnjo zaščite, tako da je

vdor skorajda nemogoč. To pomeni, da je za zaščito možno uporabiti 2^{128} različnih ključev. Prenašanje ključev, ki so potrebni za identifikacijo, pa je zaščiteno s 1024-bitnim ključem, ki je nezlomljiv, saj bi za razvozlanje podatkov potrebovali več let (Gosar, Kovačič, 2002, str. 63).

- **Varnost uporabnikovega osebnega računalnika:** za to mora poskrbeti uporabnik sam, ker je najbolj šibek člen v varnostni verigi.

Vsak uporabnik v podjetju se bančnemu strežniku predstavi z digitalnim potrdilom in zasebnim ključem. Dostop do zasebnega ključa drugim osebam je onemogočen s pametno kartico, ki je trenutno najvarnejši način hranjenja in varovanja zasebnega ključa. Pametno kartico se uporablja le s pravilnim geslom, ki ga mora uporabnik skrbno hraniti. Uporabnik bi moral skrbeti za najnovejše popravke programov, za najnovejše protivirusne programe in v primeru stalnega priklopa na internet tudi za lastne požarne zidove. Previden mora biti, da ne odpira sumljive elektronske pošte in pripetih datotek. Za neizkušene uporabnike, ki so tudi v podjetju DNS - Študentski servis Novo mesto, to ni enostavno opravilo. Za pomoč se večkrat obrnejo na računalniški servis ali pa direktno na banko, kjer imajo računalniške strokovnjake.

Elektronsko bančništvo ureja tudi Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu, ki je bil objavljen v Uradnem listu št. 57 leta 2000. Zakon postavlja dva pogoja, ki morata biti izpolnjena, če hočemo dokument v elektronski obliki imeti za enakovrednega dokumentu na papirju. Podatki v elektronski obliki morajo biti dosegljivi tudi po poteku daljšega obdobja od njihovega zapisa. Ta zahteva vsebuje tudi varovanje podatkov pred izgubo z zagotavljanjem ustreznega števila varnostnih kopij. Drugi pogoj pa zahteva, da so podatki v elektronski obliki primerni za poznejšo uporabo. To pomeni, da so shranjeni na tak način, da bodo uporabni tudi po določenem obdobju, v katerem se lahko bistveno spremeni strojna in programska oprema.

Pri elektronskem poslovanju se preverja verodostojnost podatkov, in sicer na osnovi digitalnega podpisa, ki je zakonsko priznan kriterij. Elektronski podpis je v omenjenem zakonu definiran kot niz podatkov v elektronski obliki, ki je vsebovan, dodan ali logično povezan z drugimi podatki ter namenjen preverjanju pristnosti teh podatkov in identifikaciji posameznika. Elektronski podpis se oblikuje ob pomoči sredstva za elektronsko podpisovanje (programska in strojna oprema) in podatkov za elektronsko podpisovanje (npr. zasebni ključ) ter preverja s sredstvom in podatki za preverjanje elektronskega podpisa. Varen je tisti elektronski podpis, ki zadošča naslednjim lastnostim (Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu, 2000):

- elektronski podpis je povezan izključno s podpisnikom,
- iz njega je mogoče zanesljivo ugotoviti podpisnika,
- ustvarjen je s sredstvi, ki so izključno pod podpisnikovim nadzorom,

- povezan je s podatki, na katere se nanaša, tako da je opazna vsaka kasnejša sprememba teh podatkov.

V podjetju imajo štiri podpisnike, podpisovanje plačilnih nalogov je individualno. S sredstvi na računu lahko razpolaga direktorica, računovodkinja in dve referentki za delo.

5.6. NAMESTITEV POTREBNE PROGRAMSKE IN STROJNE OPREME

Oprema, ki je potrebna za uporabo Poslovnega SKB NET-a, je:

- osebni računalnik z določenimi lastnostmi: hiter procesor, dovolj velik trdi disk in pomnilnik, grafična kartica,
- operacijski sistem Windows (najmanj Windows 98),
- dostop do interneta in internet brkljalnik Internet Explorer 5.0 ali novejši, ki podpira delo s pametnimi karticami,
- pametna kartica s čitalcem kartice in programski paket za Poslovni SKB NET.

V podjetju DNŠ - Študentski servis Novo mesto so zahtevano računalniško opremo imeli, potrebovali so še namestitev elektronskega bančništva Poslovni SKB NET, pametne kartice in bralnike pametnih kartic za uporabnike.

Program, ki je nameščen na strani podjetja in s katerim podjetje izvaja negotovinska bančna opravila, se imenuje Bančni asistent 2000+ (BAP+). Podjetje je odprlo transakcijski račun pred koncem obdobja, ki je bil določen za prenos, zato je bilo deležno nekaj ugodnosti. Tako so brezplačno dobili omenjeno programsko opremo ter en komplet pametne kartice in bralnika. Ker je v podjetju več uporabnikov storitev elektronskega bančništva, so morali kupiti še tri pametne kartice in bralnike. Pametno kartico uporabniki v podjetju uporabljajo za prijavo na storitev elektronskega bančništva Poslovni SKB NET oziroma za njihovo identifikacijo. Pametna kartica se uporablja skupaj z bralnikom, ki je namenjen za komunikacijo med programsko opremo na računalniku, in pametno kartico ter omogoča branje podatkov, ki so shranjeni na kartici.

Vsak uporabnik v podjetju DNŠ - Študentski servis Novo mesto uporablja storitve elektronskega bančništva na svojem računalniku, saj vsi ustrezajo minimalnim tehničnim zahtevam in imajo naložen Poslovni SKB NET. Zaposleni prek spletnega brkljalnika ter z uporabo gesla in zaščitne kartice uporabljajo sredstva na računu.

Sistem BAP+ omogoča uporabnikom, da uporabljajo en program in en zaščitni sistem za povezavo z več bankami hkrati. Za najrazličnejše finančne transakcije in za hkraten pregled trenutnega stanja na različnih bankah se uporablja le eno orodje. Tega podjetje še ne

uporablja, vendar bi bilo zelo uporabno v primeru, da bi podjetje odprlo transakcijski račun še pri NLB. Podjetje bi tako poslovalo z različnima bankama in pri tem uporabljalo le en program ter eno pametno kartico in bralnik. S tem bi se odpravila pomanjkljivost programov za elektronsko poslovanje, saj so sedanji programi posameznih bank nezdržljivi. Če podjetje posluje z dvema bankama, mora imeti dva programa in dve pametni kartici, lahko pa uporablja en bralnik.

5.7. UČENJE ZAPOSLENIH

Spremembe in razvoj tehnologije od ljudi zahtevata nenehno učenje in prilagajanje novim pogojem dela. DNŠ - Študentski servis Novo mesto je majhno podjetje, zato ni bilo vključeno v pilotsko usposabljanje, kjer bi se zaposleni lahko naučili poslovati s transakcijskim računom. Vseeno zaposleni v podjetju za opravljanje plačilnega prometa niso potrebovali dodatnega izobraževanja, dovolj so bila navodila zaposlenih v SKB banki.

Vsako podjetje ima v banki tudi svojega poslovnega skrbnika. To je oseba, ki pomaga z nasveti pri odpiranju in poslovanju s transakcijskim računom, nudi informacije o bančnem poslovanju ter pri specifičnih bančnih poslih sodeluje z ustreznimi specialisti. Skrbnik za podjetje ne opravlja konkretnih poslov, ampak na zahtevo podjetja poskrbi, da se le-ti v ustreznem oddelku kakovostno in hitro izvedejo. Predstavlja torej vez med banko in podjetjem.

5.8. SPREMENJEN POSTOPEK DELA

Plačilni promet v podjetju DNŠ - Študentski servis Novo mesto opravljajo v dveh ločeni službah. En del pripravi računovodkinja, in sicer plačuje račune poslovnim partnerjem oz. dobaviteljem, kar se ne dogaja vsak dan. Drugi del predstavlja vsakodnevno izplačilo zaslužkov študentom in dijakom, ki ga pripravi referentka za delo. Vsaka pripravi svoj paket plačilnih nalogov, zato se elektronska banka uporablja zelo pogosto.

V času, ko je plačevanje potekalo še prek Agencije, je bilo potrebno plačilne naloge natisniti na papir in jih dostaviti v poslovno enoto Agencije v Novem mestu do 13. ure. Za vsako poslovalnico banke in za vsako vrsto bančnega računa so pripravili posamezen plačilni nalog. Npr. za poslovalnico NLB v Novem mestu so pripravili en plačilni nalog za žiro račun, enega za tekoči račun in enega za hranilno vlogo. Če je bilo isti dan nakazilo na kakšno drugo poslovalnico NLB, npr. v Šentjerneju, so morali pripraviti nove plačilne naloge.

Po prehodu na transakcijski račun se plačilni nalogi ne tiskajo več. Plačevanje poteka elektronsko in sicer se pripravi za vsako banko en plačilni nalog ne glede na vrsto računa. Npr. za vse poslovalnice NLB le en plačilni nalog. Sedaj je teh plačilnih nalogov bistveno manj, do deset na dan, medtem ko jih je bilo prej od deset do dvajset na dan.

Pri plačilnem prometu je določen časovni rok za oddajo plačilnih nalogov, če podjetje želi, da se transakcija opravi še isti dan. Podjetje lahko pripravi tudi naloge z datumom izvršitve v prihodnosti, ki nato čakajo v čakalni vrsti na izvršitev. SKB banka je določila urnik tolarskega plačilnega prometa za pravne osebe, ki velja za podjetje DNSŠ - Študentski servis Novo mesto. Roki za oddajo so različni glede na način plačila in plačilni sistem.

Tabela 3: Urnik tolarskega plačilnega prometa za pravne osebe.

NAČIN PLAČILA	PLAČILNI SISTEM	URA ODDAJE
Bančno okence (papirni nalog ali nalog na disketi)	Interno	najkasneje do 17h
	Žiro kliring	najkasneje do 15h
	BPRČ v dobro TRR pri drugih bankah	najkasneje do 15.30h
Poslovni SKB NET (elektronski plačilni nalog)	Interno	najkasneje do 19h
	Žiro kliring	najkasneje do 15.30h
	BPRČ v dobro TRR pri drugih bankah	najkasneje do 15.30h

Vir: Urnik SKB banke, 2003.

Transakcije, ki se opravijo preko žiro kliringa, potekajo v točno določenih terminih, in sicer ob 8.00, 10.00, 12.00, 14.00 in 16.00 uri. Zaradi tega lahko pride do zamika med predložitvijo in izvedbo naloga, saj nalog, ki je bil oddan ob 8.05, ne more biti obdelan prej kot ob 10. uri.

Nalogi, ki jih podjetja oddajo po 16. uri, so opravljeni naslednji delovni dan. V času, ko banke ne poslujejo, lahko podjetje predloži plačilne naloge v elektronski obliki ali prek dnevno-nočnega trezorja. Taki nalogi so izvršeni prvi naslednji delovni dan oziroma na datum, ki je naveden na plačilnem nalogu.

Na plačilnem nalogu je tudi možno označiti, ali je nalog nujen. V primeru nujnosti plačila banka zaračuna višjo provizijo za izvršitev naloga, kar je prikazano v tabeli št. 5, str. 36.

5.9. STROŠKI PLAČILNEGA PROMETA

V praksi so se uresničila pričakovanja načrtovalcev reforme, saj so stroški plačilnega prometa v bančnem okolju nižji kot v Agenciji. Čeprav ni velikih razlik med tarifami, ki jih

zaračunavajo posamezne banke, jih je bilo v podjetju potrebno upoštevati tudi pri odločitvi o prenosu plačilnega prometa v banko. Tarife bank morajo biti javno objavljene. Stroški plačilnega prometa v bankah se izračunajo drugače, kot so se v Agenciji.

Cena storitev plačilnega prometa v Agenciji je bila odvisna od vrednosti naloga in fiksnega zneska, ki so ga zaračunali za posamezen nalog. K določenemu odstotku vrednosti transakcije so prišteli fiksni znesek in tako dobili ceno za negotovinske transakcije.

Tabela 4: Tarifa storitev za negotovinska plačila, ki jo je zaračunavala Agencija

Vrednost plačila	Cena na papirni plačilni nalog	Cena na elektronski plačilni nalog
do 1.300,00 SIT	0,016 % + 42,00 SIT	0,008 % + 42,00 SIT
nad 1.300,00 do 13.000,00 SIT	0,016 % + 85,00 SIT	
nad 13.000,00 SIT	0,016 % + 111,00 SIT	

Vir: Cenik storitev Agencije na spletni strani, 2002.

Odpiranje računa v Agenciji je stalo 750 SIT, njegovo zapiranje pa 500 SIT.

Banke cenovne politike, ki so jo zastavile v začetku prenosa plačilnega prometa, bistveno ne spreminjajo. Cena opravljanja plačilnega prometa je dejavnik, s katerim konkurirajo med seboj. Po cenovni politiki nobena od bank bistveno ne odstopa, vseeno je Nova Ljubljanska banka v vlogi cenovnega vodje, saj je največja banka v državi.

Provizije za posamezen nalog v bankah so določene v fiksni višini in niso odvisne od zneska. Podjetje pri ocenjevanju stroškov upošteva tudi dejstvo, da so cene transakcij različne glede na način poravnave (interne, žiro kliring ali medbančne transakcije) in način predložitve plačilnega naloga (papirni nalog, elektronski nalog, nalog v dnevno nočnem trezorju). Najcenejše so transakcije, ki se izvedejo interno: med računi znotraj banke in po elektronski poti. Če primerjam cene starega in novega sistema, pridem do ugotovitve, da je novi sistem cenejši, predvsem za podjetja, ki imajo večji del transakcij velikih vrednosti.

Cene bančnih storitev so različne glede na način opravljanja transakcije, npr. navadna bančna transakcija stane banko 1 dolar, če jo opravimo na bančnem okencu, 0,6 dolarja, če jo opravimo prek telefona in le 0,02 dolarja, če jo opravimo prek interneta (Gosar, Kovačič, 2002, str. 62). To je razlog, da je opravljanje elektronskega bančništva najugodnejše za komitente, saj ima banka z njim tudi najnižje stroške.

Provizije se lahko nanašajo na storitve (transakcije) ali na vodenje računa. SKB banka za provizije bremeni račun podjetja DNŠ - Študentski servis Novo mesto enkrat na mesec

(konec meseca), o čemer je podjetje tudi obveščeno z izpiski. Provizije in stroške v zvezi z vodenjem računa in opravljanjem storitev plačilnega prometa si banka poplača iz kritja na transakcijskem računu.

TABELA 5: Primerjava stroškov v SKB in NLB banki (v SIT)

	SKB banka	NLB
Odpiranje računa	0 SIT	0 SIT
Vodenje računa (mesečni stroški)	1.950 SIT	2.000 SIT
Zapiranje računa	5.000 SIT	5.000 SIT
Obvestilo o stanju		
- po pošti	150 SIT/izpisek	vključeno v mesečne str. vodenja TRR
- preko interneta	0 SIT	
Sklenitev pogodbe o uporabi elektronskega bančništva (za vsakega uporabnika)	Poslovni SKB NET 5.000 SIT	PROKLIK PLUS 7.000 SIT
Izdaja pametne kartice	10.000 SIT	15.000 SIT
Izdaja čitalca pametne kartice	5.000 SIT	8.000 SIT
Uporaba za posamezno podjetje	1.500 SIT	/
Plačilo prek elektronske banke		
- interno	30 SIT	30 SIT
- žiro kliring	50 SIT	50 SIT
- BPRČ	550 SIT	490 SIT
nujni nalog – interno	550 SIT	/
- BPRČ	650 SIT	/
Papirni nalog		
- interno	170 SIT	160 SIT
- žiro kliring	190 SIT	170 SIT
- BPRČ	750 SIT	600 SIT
nujni nalog – interno	750 SIT	/
- BPRČ	750 SIT	/

Vir: Cenika, objavljena na spletnih straneh SKB banke (velja od 1. 3. 2003) in NLB banke (velja od 1. 1. 2002).

SKB banka je transakcijski račun podjetju odprla brezplačno, zapiranje računa (če bi se podjetje za to odločilo) pa stane 5.000 SIT. Razlika med Agencijo in banko je tudi v tem, da Agencija ni zaračunavala mesečnih stroškov vodenja računa. SKB banka za vodenje transakcijskega računa za pravne osebe zaračuna 1.950 SIT mesečno. Če tarifo primerjam z drugimi, ugotovim, da je nižja kot v ostalih bankah. Npr. NLB zaračuna za vodenje 2.000 SIT na mesec.

Podjetje DNS - Študentski servis Novo mesto je odprlo račun pred 30. junijem 2002, zato je brezplačno dobilo programsko opremo Poslovni SKB NET in tako prihranilo 25.000 SIT. Dokupiti so morali še tri pametne kartice in bralnike, kar jih je stalo 45.000 SIT. Deležni so bili še ene ugodnosti banke, saj jim je brezplačno vodila transakcijski račun do 30. septembra 2002.

Največ transakcij (skoraj polovico) podjetje opravi v sistemu žiro kliringa, kjer so stroški na en plačilni nalog za 20 SIT višji, kot če bi imelo podjetje račun pri NLB in bi bile omenjene transakcije interne. Nalogov, ki se poravnajo v sistemu bruto poravnave v realnem času, je manj.

Pozitivno stanje na transakcijskem računu se obravnava kot vpogledni depozit in se obrestuje v skladu s poslovno politiko posamezne banke. Največkrat banka pripiše takšne obresti, kot jih priznava za depozite na vpogled, lahko pa se s pogodbo določi drugače. SKB banka je imela do konca prehodnega obdobja najvišjo obrestno mero, znašala je 3%. Od 1. 7. 2002 pa za pozitivna sredstva na računu velja 1 % letna nominalna obrestna mera (tudi NLB obrestuje sredstva na računu po 1 % obrestni meri). Take obresti se imenujejo avista obresti in jih banka mesečno pripisuje na transakcijski račun.

SKLEP

V bančnem sistemu je bil 30. junij 2002 eden izmed najbolj pomembnih prelomnic. To je bil dan D za podjetja, banke in državne ustanove, ki so se ukvarjale z odpiranjem transakcijskih računov v bankah. S tem dnem je namreč Agencija prenehala opravljati plačilni promet za privatni sektor in se je ohranila le kot AJ PES in UJP.

V začetku je reforma močno zaostajala za načrtovanim planom izvedbe, vendar jo je sprejeti Zakon o plačilnem prometu pospešil. Plačilni promet v bančnem okolju najbolj koristi podjetjem. Izpostavila bi predvsem dve prednosti sedanjega sistema v primerjavi s prejšnjim:

- Nižji stroški plačilnega prometa, ki so posledica konkurence na področju opravljanja plačilnega prometa in proste izbire banke, ki si prizadevajo pridobiti čim več komitentov.
- Večja hitrost in kakovost storitev, ki je mogoča zaradi uporabe novih tehnoloških rešitev (elektronsko, telefonsko ... bančništvo) in združitve finančnega poslovanja na enem mestu (združitve različnih vrst plačilnega prometa).

Najvišjo rast je z reformo doživelo elektronsko bančništvo, saj v nekaterih bankah na tak način opravijo kar 90 odstotkov transakcij. Nezaupanja pa se pojavlja predvsem pri zagotavljanju varnosti in zanesljivosti takega načina poslovanja. Ker Banka Slovenije ni

predpisala enotnega standarda sistemov za elektronsko bančništvo, le-ti tudi niso popolnoma medsebojno združljivi.

Menim, da je reforma plačilnega sistema prinesla podjetjem veliko koristi. Podjetje ima možnost, da na osnovi kakovosti in velikosti banke, prilagodljivosti elektronske banke in konkurenčnosti cen bančnih storitev, samo izbere banko, s katero želi poslovati. Elektronsko bančništvo omogoča dostop do banke v vsakem trenutku in hitrejše opravljanje plačilnega prometa. Za podjetja je zelo pomembno, da lahko opravijo čim več prometa znotraj ene banke, saj je interni promet hitrejši in cenejši.

Z reformo je vodenje transakcijskih računov poravnalnih bank prevzela Banka Slovenije, vodenje računov podjetij pa poslovne banke. S prenosom plačilnega prometa v bančno okolje smo postali bolj konkurenčni, pretok blaga, storitev in kapitala je svobodnejši. Slovenske banke so postale po vsebini poslov primerljive z bankami v svetu, saj so vnovič začele opravljati temeljno bančno storitev za podjetja – plačilni promet za pravne osebe.

Reforma plačilnega prometa je bila le del reforme tržnega gospodarstva in je bila usmerjena k zmanjševanju tveganj v plačilnem prometu. Pred vrati je že nov projekt - projekt vključitve v evropske plačilne sisteme.

LITERATURA

1. Anko Simon: Centralni register transakcijskih računov. Bančni Vestnik, Ljubljana, 49 (2000), 5, str. 45-48.
2. Anko Simon: Plačilni sistemi v letu 2001. Bančni Vestnik, Ljubljana, 51 (2002), 1-2, str. 51-55.
3. Anko Simon: Pregled nad delovanjem plačilnih sistemov. Bančni Vestnik, Ljubljana, 51 (2002a), 9, str. 43-47.
4. Bec Suzana: Elektronsko bančništvo. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2000. 139 str.
5. Bohnec Darko: Potreba po strategiji in sodelovanju bank na področju plačilnih storitev. Bančni Vestnik, Ljubljana, 49 (2000), 3, str. 1.
6. Čadonič Srečko: Zakon o plačilnem prometu. Bančni Vestnik, Ljubljana, 49 (2000), 3, str. 38-40.
7. Gosar Vito, Kovačič David: Internet za kaj pravzaprav? Kapital, Ljubljana, 12 (2002), 297, str. 60-63.
8. Gosar Vito, Valher Anita: E-bančništvo in varnost. Kapital, Ljubljana, 12 (2002), 300, str. 32-34.
9. Ilovar Sonja: Uporaba plačilnih instrumentov pri opravljanju plačilnega prometa v državi. Bančni Vestnik, Ljubljana, 49 (2000), 11, str. 38-40.
10. Ilovar Sonja: Novi zakon o plačilnem prometu. Bančni Vestnik, Ljubljana, 51 (2002), 5, str. 38-42.
11. Jurko Gregor: Nepridobitne organizacije. Kapital, Ljubljana, 12 (2002), 286, str. 74-78.
12. Jurko Gregor: Študentski servisi – študent naj bo!. Kapital, Ljubljana, 13 (2003), 306, str. 22-23.
13. Kisel Majda: Migracija računov v bančno okolje. Kapital, Ljubljana, 11 (2001), 271, str. 37-39.
14. Potočnik Karolina: Postopnost reforme plačilnih sistemov in priprave v NLB. Priprava SKB banke na izvajanje plačilnega prometa v odnosu do podjetij. Strokovno posvetovanje – Prenos plačilnega prometa na banke in naloge v podjetjih. Portorož: Društvo ekonomistov Ljubljana, 2000, str. 33-38.
15. Slana Lidija: Zelena luč za opravljanje plačilnih storitev v bankah in hranilnicah. Gospodarski Vestnik, Ljubljana, 2000, 38, str. 62-64.
16. Valher Anita: E-bančništvo za pravne osebe. Kapital, Ljubljana, 12 (2002), 287, str. 30-33.
17. Valher Anita: Zaključek reforme plačilnega prometa. Kapital, Ljubljana, 12 (2002a), 287, str. 26-28.
18. Valher Anita: Transakcijski računi. Kapital, Ljubljana, 12 (2002b), 292, str. 22-23.
19. Zalokar Nuša: O prenosu plačilnega prometa na poslovne banke. Iks, Ljubljana, 17 (2000), 9, str. 9-19.

VIRI

1. ActivCard - elektronska osebna izkaznica.
[URL:<http://www.zaslon.si/bancniasistent/izobrazevanje/varnost/activcard.htm>], 27.2.2002.
2. Cenik storitev Skb banke. [URL:<http://www.skb.si/posnet/cenik.html>], 19.3.2003.
3. Cenik Nove Ljubljanske banke. [URL:<http://www.nlb.si/cgi-bin/nlbweb.exe>], 24.3.2003.
4. E-bančništvo v Sloveniji. [URL:http://www.graliteo.si/4_2_lclank.php], 7.11.2002.
5. Informacija o obsegu elektronskega poslovanja na področju plačilnega prometa med pravnimi osebami in Agencijo. [URL:http://www.sdk.si/html/body_InfoElPos.html], 12.6.2002.
6. Kriteriji za opravljanje plačilnega prometa za pravne osebe v državi (Uradni list RS, št. 37/00).
7. Navodilo o unovčevanju akceptnih nalogov (Uradni list RS, št. 65/00).
8. Sklep o določitvi plačila velike vrednosti (Uradni list RS, št. 88/00).
9. Urnik tolarskega plačilnega prometa SKB banke. [URL:<http://www.skb.si/info/info-urnik-tolarskiPP.html>], 7.2.2003.
10. Varnost v SKB banki, na internetu in pri uporabniku.
[URL:<http://www.skb.si/posnet/varnost02.html>], 12.12.2002.
11. Zakon o plačilnem prometu (Uradni list RS, št. 30/02).
12. Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu (Uradni list RS, št. 57/00).
13. Zakon o gospodarskih družbah (Uradni list RS, št. 30/93).
14. Zakon o zavodih (Uradni list RS, št. 12/91).